

**ČESTNÝ PŘEDSEDA
STŘEDISKA VÝCHODOČESKÝCH SPISOVATELŮ**

Doc. PhDr. JAN DVOŘÁK, CSc.

ZEMŘEL VE STŘEDU 8. PROSINCE 2021 VE VĚKU 84 LET

ZANECHAL NÁM VZKAZ

Rád bych si sedl a přenesl, o čem přemýšlím, na papír, ale slova zadržuji.

Tak „hladím“, obzírám různé myšlenky a brzy se vám pokusím napsat, abychom nerušili kontinuitu.

JD

Vážení a milí přátelé, spisovatelé, čtenáři,

toto číslo našeho bulletinu je z velké části věnováno památce doc. PhDr. Jana Dvořáka. Jan Dvořák byl dlouholetým čestným předsedou Střediska východočeských spisovatelů, ale pro velkou část z nás byl ještě něčím víc. Mnohem víc. Byl naším vzorem a nejlepším učitelem. Několik generací autorů v podstatě „vychoval“ a podpořil v jejich počátcích, mne nevyjímaje. Vděčíme mu za mnohé...

Když jsem si přečetla zprávu o jeho odchodu, ranilo mne to. Moc... Po nějaké době se mi z paměti začaly skládat střípky zážitků, vzpomínek na úžasné chvíle s ním. Tolik mne toho naučil. A nejen mne, jak se dočtete na následujících stránkách... Viděla a slyšela jsem jeho přednášky, poznámky k mé tvorbě – ty znamenáné tužkou stále žijí v mých rukopisech. Pak jsem ucítila vůni i chuť čaje a vynikající bábovky v domově jeho krásné a milující rodiny. Sledoval, jak se z jeho dcery stala uznávaná literární vědkyně a proděkanka na univerzitě, sledoval svého vnuka, který vyrostl ve skvělého lékaře. A jako náš učitel a literární vzor sledoval i naše kroky. A knihy. Kruhy, které rok co rok, coby odkaz jím bravurně vedeného královéhradeckého nakladatelství, nejen četl, ale podílel se na nich i autorsky. Dokud mohl, účastnil se akcí Střediska osobně, později nás nezapomněl pozdravit alespoň na dálku.

Odchodem Jana Dvořáka zažíváme my všichni a celý literární svět velikou ztrátu. Odkaz skvělého spisovatele a učitele však rozhodně nezmizí, stejně jako cenné stopy, které po sobě na literárním poli zanechal.

Vzpomínám si, jak mi vyprávěl o své knize *Odvrácená strana obrazu*. Psala se mu prý výborně, vybavovaly se mu vzpomínky na dětství i na postavu hlavního hrdiny, jehož v díle zvěčnil. Ale konec, ten se mu psal prý velmi špatně. Těžko. A dlouho. Stále ho odkládal, protože věděl, že člověk, kterého měl rád, zemřel. A on ho chtěl nechat žít. Alespoň v knize... Tolik mu rozumím! Odhodlal se a konec přece jen dopsal. Ale díky té knize je malíř Otakar Kubín na tolika stranách stále živý! A Jan Dvořák takových stran, na kterých je stále živý také on sám, za svůj život napsal úctyhodné množství. A tak „hladíme“ všechny ty stránky a vzpomínky... a... z hloubi srdce děkujeme.

Je nám ctí, že byl pan doc. PhDr. Jan Dvořák jedním – a největším – z nás...

*Za Středisko východočeských spisovatelů
Mgr. Eva Černošová
předsedkyně*

ZŮSTANE V NAŠÍ PAMĚTI

V současné hektické době přicházejí zprávy, které náhle všechno odsouvají do pozadí. Opustil nás PhDr. Jan Dvořák, znamenitý spisovatel, šéfredaktor nakladatelství Kruh v Hradci Králové, po jeho likvidaci studenty oblíbený a respektovaný vysokoškolský pedagog.

Nakladatelství Kruh vydávalo nejen regionální literaturu, vycházelo vstříc básníkům i prozaikům z celé republiky, neopomíjelo ani překladovou literaturu.

Jan Dvořák stál u mnohých literárních akcí a soutěží, moudrými a upřímnými radami se podílel na prvotinách většiny básníků i prozaiků z tehdejšího rozlehlého východočeského kraje. Obdivuhodné byly jeho znalosti z oblasti literatury a filmu.

Především to však byl dobrý, laskavý a skromný člověk. Takového Jana Dvořáka pamatujeme, takový zůstane v naší paměti. S mnohými z nás ještě nedávno komunikoval, každá jeho věta na internetu jiskřila a těšila. Odchází s ním dlouhé období naší literární minulosti. Zůstane však s námi, neodmyslitelný, v našich myšlenkách.

FRANTIŠEK UHER

ZVOLENÍ ČESTNÝM PŘEDSEDOU

Na návrh předsedkyně Východočeského střediska Obce spisovatelů Marcelly Marboe výbor jednomyslně odsouhlasil jmenování doc. PhDr. Jana Dvořáka čestným předsedou. Výbor v té době pracoval ve složení: Jaroslav Jonáš, Václav Bartoš, Milan Dušek, Josef Krečmer, Petr Musílek, Ladislav Pecháček, František Uher, Miloš Vodička, Jiří Faltus a Zdeněk Jirásek.

POZVÁNKA

Východočeské středisko Obce spisovatelů

ve spolupráci

s Magistrátem města Pardubic a Krajskou knihovnou v Pardubicích

si Vás dovoluji pozvat na slavnostní jmenování
doc.PhDr. Jana Dvořáka, CSc.
čestným předsedou Východočeského střediska Obce spisovatelů

Slavnostní jmenování doc. PhDr. Jana Dvořáka se konalo v pátek 28. listopadu 2003 v historickém sále pardubické radnice za účasti primátora Stříteského.

Zleva – Marcella Marboe, Jan Dvořák. Primátor Stříteský

BIBLIOGRAFIE

DVOŘÁK JAN – pseudonym JAN ROBERT (nar. 10. 5. 1937 Litomyšl), vyrůstal v rodině učitele matematiky, žil v Kolíně. Studoval v Praze, kde absolvoval Střední průmyslovou školu grafickou, později FF UK, kterou ukončil doktorátem. Po vojenské službě krátce učil, ale již od roku 1966 začal působit ve východočeském nakladatelství v Hradci Králové, tam od roku 1969 žil. V Kruhu byl šéfredaktorem a ředitelem.

Od roku 1992 zaměnil roli prozaika za školského pedagoga. Práci o vztahu literárního a filmového díla po druhé světové válce se habilitoval, byl jmenován docentem pro obor teorie dějin literatury, divadla a filmu.

doc. PhDr. spisovatel, literární a filmový teoretik, editor.

Středoškolský pedagog; redaktor a ředitel nakladatelství Kruh v Hradci Králové (1990 – 92); vysokoškolský pedagog (od r. 1992); ředitel Ústavu českého

jazyka a literatury PdF Univerzity Hradec Králové (od r. 1996 – 2007); poté v důchodu.

Člen PEN klubu a Obce spisovatelů. Čestný předseda Východočeského střediska spisovatelů.

Knižně vydal:

ZLOČIN NARUBY (Kruh, 1967)
TULÁCKÉ DNY (Čs. spisovatel, 1970)
DOMÁCNOST (Čs. spisovatel, 1971)
LÁSKA PŘED ZÁPADEM SLUNCE (Čs. pisovatel, 1973)
MUŽ MEZI ŽENAMI (Čs. spisovatel, 1977)
ZDE KONEČNĚ NÁM DÁNO MOŘE (Kruh, 1978)
HLEDÁNÍ V PANELOVÉM MĚSTĚ (Kruh, 1981)
ODVRÁCENÁ STRANA OBRAZU (Kruh 1983)
SKALP (Čs. spisovatel, 1984, 1987)
ÚKAZY NA OBLOZE (Kruh, 1987)
SPOLEK SVEDENÝCH A OPUŠTĚNÝCH (Čs. spisovatel, 1988)
ADONAI (2004)
MILÁ, MILÝ, NEJMILEJŠÍ (Kruh, 1990)
KAMENNÝ LEV (Melantrich, 1990)
ZPOVĚDNÍK (obtýdeník Tvar, Edice Tvary, 1999)
OBYČEJNÉ ODCHODY (Oftis, 2004)
ŽIVOT VZPOMÍNEK (Gaudeamus, 2007)

Odborná literatura:

POETICKÝ SVĚT VÁCLAVA KRŠKY (Čs. filmový ústav, 1989)
STŘÍBRNÝ VÍTR, kniha a film (Středisko městské kultury v Sobotce, 2003)
Sborníky z poslední doby: HLAVNÍ TÉMA (psychologická próza, 1993)
BLOUDĚNÍ ČASEM A PROSTOREM – Jaroslav Durych známý i neznámý (1997)
PSANÍ JAKO SEBEVYJÁDRĚNÍ (1998).
NEZNÁMÍ (autoři) – NEZNÁMÉ (texty) (1999)
UMĚLÝ ČLOVĚK DVACÁTÉHO STOLETÍ (2000)

Publicistika:

studie, články, eseje z oblasti literatury a filmu, dramatické texty, editorská práce. V rámci spolupráce s Českým rozhlasem psal rozhlasové hry, podílel se na scénických pásmech a mj. působil i jako externí dramaturg loutkového divadla Drak.

Slovníková a odborná díla s údaji o autorovi:

WHO IS WHO, Cambridge; Slovník české literatury 1970 – 1981; Čeští spisovatelé 20. století, 1985; Malá československá encyklopedie a další encyklopedie (například DIDEROT); KDO JE KDO, 1991, 1992, 1994, 1995; LITERÁRNÍ HRADEC KRÁLOVÉ 1995; Lidé hradeckého spektra II. 1994; Slovník českých spisovatelů od roku 1945, 1995; Kdo je kdo v Obci spisovatelů, 1996. 2004; Kdo je kdo v České republice na přelomu století, 1998; Kdo je kdo, osobnosti české současnosti, 2002, 2005.

KYTIČKA PRO JANA DVOŘÁKA

Vážení a milí přátelé a kamarádi,

jak jistě všichni víte, náš duchovní guru a čestný předseda Střediska východočeských spisovatelů doc. PhDr. Jan Dvořák se letos dožívá významného jubilea. Přemýšlela jsem proto, jaký mu za nás všechny dát dárek. Je to úkol nelehký, neboť v pokročilejším věku se již životní hodnoty trochu převracejí a materiální dary se jaksi „nenosí“... Spíš si všichni začínáme vážit hodnot etických, mezi kterými jistě na nejvýznamnějších pozicích stojí láska, přátelství a vděčnost. Došla jsem tedy k závěru, že by mohlo být na místě, kdybych se pokusila pro našeho Jana kytíčku z takových vzácných květů uvázat. Oslovila jsem tedy řadu těch, jejichž kontakty se mi podařilo po mnohdy detektivním pátrání sehnat a o nichž vím, že by možná rádi udělali Honzovi radost. Jsou to většinou lidé, které Jan Dvořák postrčil do literárního života a i později jim často v jejich dalším růstu velmi obětavě pomáhal. Poprosila jsem je o krátké vzpomnutí na své setkání s tímto výjimečným a nezištně přátelským člověkem, protože takových v našem životě ubývá...

Setkání s Janem Dvořákem, který v příštích pár letech měl být mým přímým nadřízeným v nakladatelství Kruh, bylo rozporuplné. Na jedné straně člověk s jestřábím zrakem, rentgenující dotýcného snad i zevnitř, a na straně druhé hned v příštím okamžiku vlídná tvář s vepsanou moudrostí. Už při tomto prvním kontaktu nebylo možné ho nemít ráda, stejně jako přátele našich přátel. Časem přibýly do skládanky osobnosti další atributy: prudká inteligence, kritický úsudek, rovná páteř, ale hlavně schopnost pozvednout druhé k vyšší metě

Mgr. Jana Bednářová, PhDr.

Jak jedinečný jsi Redaktor, poznal jsem, když jsi mi svěřil zlektorování rukopisu prvotiny jednoho z velkých objevů Kruhu. Proč mě, když jsem nelektoroval prózu? „I mně se román moc líbil, a každému, kdo ho tu četl, jenže my tu překrásnou autorku známe, a chtěl jsem mít jistotu, že dílo nebereme jen z obdivu k ní; a ty jsi jediný, kdo ji nikdy neviděl a můžeš posoudit román nezaújatě.“ Tím jsi mě navždy dostal.

PhDr. Milan Blahynka, CSc.

Bylo krátce po začátku semestru... „Kdo je autorem této práce?“ zeptal se pan docent, jehož knihy jsem „hlatal“, a já se opatrně zvedla. „Slečno, vy něco píšete, to já už poznám. Tak to vyndejte ze šuplíku a přineste, ale pamatujte, že jsem kritik nesmlouvavý!“ A já jsem dodnes vděčná, že jsem v něm našla nejen nesmlouvavého kritika, ale i svůj literární vzor, skvělého učitele, díky němuž vyšla má prvotina, a vzácného přítele, jehož si nesmírně vážím

Mgr. Eva Černošová

O své úctě k Janu Dvořákovi, jenž mě uvedl do literatury, jsem se vyjádřil mnohokrát. Když Marcella Marboe navrhla, že bychom jeho osmdesátku mohli pojmout netradičně (nazvala to uvázáním kytičky), vybavil jsem si zážitek z hodně minulých let. Přihodil se v souvislosti s vyhlášováním výsledků literární soutěže P. Jilemnického v Letohradu. Nervozita z toho, jak dopadnu, byla obrovská. Dal jsem si pár skleniček. Napsat: byl jsem mladý – lhal bych. Začal jsem psát po třicítce. Jan mě nepustil na jeviště a já tolik chtěl... Za čas jsme se setkali na nějaké akci v Praze. Řekl mi, že chlap, který už má tolik za sebou, by se měl dokázat ukočirovat a přidal symbolický pohlevek. Styděl jsem se ještě dlouho, i když mi prohřešek už nikdy nepřipomněl.

Milan Dušek

Vy stále ještě píšete?“ opakovaně mne v nakladatelství vítá lišáckým úsměvem. Rád s ním rozjímám nad smyslem tvorby i bytí (zvláště v těžších životních chvílích, kdy hlavy jiných žádají náš Skalp). Jan Dvořák mne zve do literatury.

Mgr. Jaroslav Dvorský

Zejména rád vždy čtu tvé filozofizující texty, obsahující nejen kultivovanou výpověď o stavech lidské mysli a nejednoduchých mezilidských vztazích, ale které navíc otvírají vnímavému čtenáři možnost nahlédnout i do podpovrchových rovin Tvého sdělení. A také jsem Ti vděčný – hlavně za to, že jsi mi

pomohl dovychovat Marcellu, která se ve svých mladých autorských letech se mnou dokázala u krbu hodiny do krve hádat o mé připomínky k jejím prózám – docent H. totiž nikdy neměl pravdu, pokud to nepotvrdil také docent D.

Doc. PhDr. Jiří Hrabinec, CSc.

Číms mi ale zásadně a moc šťastně nasměroval život, byla nabídka práce v redakci. K té bych se jinak nedostala, vždyť jsem ani netušila, že se něčím tak báječným jako příprava knížek lze živit. Ty sám víš nejlíp, co jsme za dlouhá léta v Kruhu zažili; stálo to za to!

Lenka Chytilová

Nahlédnu-li do naší 30 – 40 let dávné korespondence, čtu typicky. Četl jsem je, snad pozorně, a snažil se o nich přemýšlet v intencích ... perspektivy knížky... Následovala – nikoli zdrcující, ale naprosto výstižná – kritika, z níž vyplýval jasný, olbřímí úkol. Žádná věta v „posudku“ nebyla černobílá, ale dokázala dik široké vyjadřovací škále a empatii kritika vychytat plusy a minusy. A závěr? „...Chce to prostě dále pracovat – obohacovat autorský rejstřík. Umíte vyvolat náladu, vyprovokovat úvahu, obzvlášť dobré jsou různé ekologické postřehy, vhodně prolínané do širších meditací, nicméně malá strukturální variovanost tomu ubírá na účinku. Nebojte se posílit přítomná epičtější jádra, nesetrvávejte pouze u lineárních nápadů... Už to kypí, vše. Prorazte krunýř...“ Z Kruhu před jeho zánikem mi stačily vyjít tři knížky, poezie i próza...

Prof. RNDr. Pavel Kovář, CSc.

S přibývajícími lety o tom domě v Dlouhé 108 čím dál více přemýšlím. Lidé a domy. Domy a rukopisy. Tady totiž dozrávaly a Tys jim pomáhal na svět. Byl jsi jedním z nás. A za to, Jene, díky. Některé věci se koupit nedají, ty se jen předdávají. Z lásky, z přátelství.

PhDr. Lubomír Macháček

V malé šéfredaktorské kanceláři Nakladatelství Kruh jsem se setkal s člověkem zosobňujícím velikost a hloubku literatury. A v této a díky této kanceláři jsme my všichni, alespoň na chvíli, byli náhle prozaiky a básníky... Někteří pak osudově po celý život. A to nám mnohým pomáhalo a stále pomáhá. V dobách dobrých i zlých. Protože, alespoň mě, Honza naučil, že literatura, ta skutečně dobrá, není nic jiného, než ve všech svých podobách pravdivě převyprávěný život.

Mgr. František Mareš

Při několika ročních setkáních pod záštitou nakladatelství jsme měli možnost vyslechnout kritické názory, sejít se s přáteli, vyměnit si zkušenosti a dojednat spolupráci na rukopisech. Tato činnost byla bezesporu dána především jeho schopností řešit nekonfliktně různé tlaky, které vřdycky existovaly a existují i dnes.

Petr Musílek

Vzpomínám si na zimu 1980, kdy se uskutečnilo pracovní setkání východočeské pobočky v Tálském mlýně ve Žďáru. Byla ukrutná zima, dvoumetrové závěje, měl jsem nové auto, klouzalo to a dojel jsem se štěstím. Po večeri se šel pan redaktor nadýchat čerstvého vzduchu, a když se vrátil, povídá: „Ty máš nový auto, vidí...? Člověče, průser... někdo ti ho odřel... celou levou stranu... asi náká ženská při parkování... jdi se na to podívat.“ Vyjdu ven, tma, ticho, nikde nikdo, auto netknuté, jen poprašek sněhu. Vracím se, on se směje a vítá mě: „Dobřej fór, ne...?“

MUDr. Ladislav Pecháček

Ze všech příhod a situací, které jsme spolu prožili, vzpomenu na jednu. Je začátek devadesátých let, jedeme společně s delegací Obce spisovatelů na Frankfurtský knižní veletrh, spíme spolu v pokoji a já si večer stěžuji: „Víš to, že jsem pořád ještě nepřišel na vhodný název toho románu o Keramikovi, jehož rukopis jsem Ti dal přečíst?“ A Ty, aniž bys zvedl hlavu od nějaké knížky, řekl jsi klidně: „Cesta po kolenou. Keramikův život je prostě cesta po kolenou.“ A tak to zůstalo, kniha pod tímto názvem skutečně vyšla.

PhDr. Roman Ráž

Nemohu zapomenout na jeho poznámku „*No a co?*“ u poloviny mých neumělých veršů, které jsem mu přinesl před třiceti lety do redakce KRUHU. Srdečné díky za kritiku a pomoc v psaní i životě.

MUDr. Jindřich Tošner

Zní to jako vzpomínka sentimentálního seniora, ale za časů nakladatelství Kruh bylo v tomto ospalém městě (a nejen v něm) nějak více kulturní. Zasluhu na tom měl bezesporu i Jan Dvořák a lidé jemu podobní, kteří pro Kruh a v Kruhu obětavě pracovali. Takže za mě díky a na shledanou v jiných časech!

Jiří Šindler, malíř

Pusťme z hlavy ty, kteří zasluhují zapomenutí. Mnohem víc bylo těch, jichž si vážím, které respektuji, které jsem rád potkával, na které rád myslím, kteří

jsou vzory lidskými i uměleckými. Kterým děkuji za to, že jsem je mohl poznat, že se stali mými přáteli. Kdybych je měl seřadit do šestistupňů, v první řadě by stál Jan Dvořák.

František Uher

Nakladatelství Kruh jsem navštívil všeho všudy snad dvakrát, třikrát. Chodil jsem tam za Lenkou Chytilovou, která měla tehdy (1981 či 82) trochu naivní představu, kterou jsem rád sdílel, že by mi v Kruhu mohla vyjít sbírka básniček. Pokud se dobře pamatuju, tento nápad vcelku sdílel i šéfredaktor Jan Dvořák. Pak to dali, jak bývalo zvykem, lektorovat jednomu věhlasnému pánovi z Prahy (jmenovat nebudu, už nežije, na stará kolena ze sebe dělal svatého muže...), nu a tento slovuťný muž se vyřádl: rozsekal moje – jistě neumělé – psaní po ideologicku, zaslechl jsem cosi o „třetím nálevu amerických beatníků“, přičemž asi víc vadilo to „americký“, než to „třetí nálev“. Nu, v Kruhu mi nevyšlo nic, ale vzpomínám naň rád, protože to přece jen byla docela prima společnost a relativně slušný podnik, kde kromě povinných Brandejsů zachraňovali před mlčením i takové poetické titány, jako byl a je Miloš Vodička.

doc. Mgr. Petr Žantovský, PhDr.

Kruh východočeských literátů vytesal moudrý guru Jan Dvořák, náš vědoucí rádc i laskavý kritik, sám tvůrce dobře obeznámený s literárními figly různého druhu. Honza moc dobře znal naše slabá místa a v marasmu oné doby obávající se zejména experimentů vyhledával základní kameny literárního stylu každého z nás, oceňoval je a posiloval a dodával nám odvalu k dalšímu kroku kupředu, abychom se z literárních učňů stávali tovaryši a pak mířili ještě výš.

PhDr. MgA. Lubor Faltejsek

Dílo Jana Dvořáka je poznamenáno trvalým hledáním životních hodnot a řešením základních hodnot lidské existence. Velice jsem si ho vážil. Čest jeho památce.

Jiří Faltus

Tak tedy za Vás všechny, kteří jste se chtěli ozvat, za výbor, za členy Střediska východočeských spisovatelů i za redakční radu našeho po Janově nakladatelství nazvaném bulletinu Kruh, vedenou obětavým Milanem Duškem, předávám cestou tohoto média naši kytičku lásky s přáním, abys nám všem, Jene, ve zdraví, štěstí a spokojenosti zůstal přítelem i nadále.

Mgr. Marcella Marboe

OTEVŘENÝ DOPIS

Jan Dvořák
Spisovatel a učitel
HRADEC KRÁLOVÉ

Milý Jene!

Asi takhle a podobně jsem začínal většinu dopisů, které jsem Ti za posledních třicet let adresoval. Pravda, ty ještě starší, někdy z počátku sedmdesátých let, začínaly: Vážený pane doktore nebo vážený pane šéfredaktore, a směřovaly do nakladatelství Kruh v Hradci Králové. To už je ale opravdu hodně dávno. Pravděpodobně jsi podobných dopisů dostával nadmíru, ostatně shromáždil jsi kolem Kruhu tým začínajících autorů, kteří se většinou rekrutovali z různých literárních soutěží vypisovaných Okresními kulturními středisky. Patřil jsi mezi lektory a těm snaživcům, u kterých jsi vycítil alespoň kousek literárního talentu, jsi ochotně nabídl pomocnou ruku. Nejprve v osobních setkáních a konzultacích nad jejich konkrétními opusy, poté jsi je uváděl ve sbornících (začalo to sborníkem Začátek) a pokud se urodilo, nakonec i v samostatných knížkách. Jaké to bylo ideální spojení! Mít možnost autorského růstu, učitele, kamaráda a ještě šanci vydat knihu.

Na taková setkání se nedá zapomenout. Pamatuji se, jak jsem s rozechvělým srdcem stoupal po dubových schodech do prvního patra domu v Dlouhé ulici, zprvu jsi měl redakci za dveřmi napravo s výhledem do dvora, poté nalevo s okny do ulice. Zaťukal jsem, a když se ozvalo „dále“, ani ve snu by mě nenapadlo, že naše setkání přežije desítky let.

Asi takhle to nějak bylo: *Já jsem...* lezlo ze mě, jak z chlupaté deky. Od stolku zavaleným rukopisy důstojně vstává muž (myslím, že měl na nohou trepky), podává mi ruku a ukazuje ke konferenčnímu stolku. Rozmlouváme, piji nabídnutou kávu... Nebo jsem pil tenkrát ještě mléko?

Povídáme o řemesle a Ty se vracíš k připravovanému sborníku Začátek, který v Kruhu chystáš. Říkáš mi připomínky k povídkám, ukazuješ čísla, která jsi vybral, sem tam utrousíš nějakou pepřnou připomínku a provázíš ji zkoumavým pohledem, jako by ses chtěl přesvědčit, co ten začínající pošetilec unese. Dělán si poznámky, obvykle si je dělávám, a hlavně naslouchám. Zazvoní pár telefonů, nakoukne několik neohlášených návštěv. Fotografové, malíři, básníci... Kroky přátel, které přicházejí a posléze se vzdalují, aby se znovu vracely...

Následují vydané sborníky a samostatné knihy mých vrstevníků, těch, pro které se Kruh stal útočištěm i domovem. Hodiny, desítky, ba stovky hodin strávených nad rukopisy. A je tu samostatná kniha. Jaká pocta, jaký svátek pro

mne... Vezu si domů první „dítko“. Kolik autorů jsi tak do života vypravil...

A čas nám upíjel roky. V průběhu let jsem tě nejednou žádal o názor nad rukopisem, který hodlám vypustit do světa. Kritiky obvykle bývalo dost, občas přišla i pochvala typu „tentokrát jsi mě naštvál, ale tohle se Ti docela povedlo,“ ale i za kritikou byla cítit podpora, upřímný dialog, zájem, jak dílo dopadne.

Musím ovšem popravdě říct, že tvé husté poznámky k rukopisům mne nejednou přiváděly do stavu lehkého šílenství. Věty jako *To snad ne! Kýč jako Brno. Povídka leda tak pro časopis nebo noviny. Zoufalá pointa. Podržela nebo držela, jak to tedy bylo?!* mě pronásledovaly i ve spaní. Dobrý recept na procitnutí. Lehká ironie, odmítnutí, pochvala, něco pro zasmání...

Po prvním seznámení s Tvými margináliemi jsem chtěl vyhledat odbornou pomoc. Ach ty výkřiky, ty citoslovce! Pokud by onen komentář četl nezasevěný člověk, zřejmě by si pomyslel, že mám jít spíš cvrkat kuličky než se pokoušet psát. Když jsme se více poznali, už jsem pak žádnou krizovou intervencí nepotřeboval, zvykl jsem si na Tvůj diskurs a pochopil, že Tvé rady, ať už jsem s nimi souhlasil nebo ne, jsou jedinečné a že je mohu využít ku prospěchu věci. Měl jsem takovou fantazii: poznámky: činíš je v leže, šermuješ tužkou jak kordem a veškerou onu činnost provází mírná euforie profesora, který přistihl žáka, jak chybuje a chce ho trochu popíchnout, aby se už konečně chytil za nos! Občas tak činím dosud.

Nesmím ale zapomenout na jednu velkou přednost, kterou jsi nám, svým žákům, v přehršli ostatních nabízel: ač literární fajnšmekr a estét, nikdy jsi nelámal autory k obrazu svému, nechával jsi je růst a dýchat vlastním životem.

Rád jsem četl i Tvé knihy. Ač jiný autorský typ, oceňoval jsem vždy preciznost textu promyšleného do poslední řádky, stylisticky vypulírovaného, ale i hloubku sdělení a intelektuálního poselství, které jsi nabízel. Zamýšlel jsem se i nad poetickými a výstižnými názvy Tvých knih.: Tulácké dny, Láska před západem slunce. Muž mezi ženami, Spolek svedených a opuštěných, Milá, milý, nejmilejší... Obyčejné odchody. Tu poslední jsem dostal s dedikací, aby naše „odchody“ směřovaly vždy k lepším cílům.

Honzo, my neodcházíme, naopak, jsme tu stále s Tebou a jsme rádi, že i ty, čerstvý sedmdesátník, jsi tu s námi. Přeji Ti ještě pěknou řádku tvůrčích let, pevné zdraví, chuť do života a do psaní a těším se na tvé příští knihy.

Tvůj Lubomír Macháček

PANU UČITELI S LÁSKOU...

(Vzpomínka ryze osobní)

Stojím proti budově nakladatelství Kruh Dlouhá 108, Hradec Králové a vzpomínám, jak jsem kdysi (na nezbytných jehlových podpatcích, co chvíli vážnoucíh v dláždění chodníku), klopýtala k té vysněné budově a zedníci z blízkého staveniště mě provázeli hvízdáním na prsty. Moc dobře si pamatuji schody do redakce, po kterých jsem já, venkovská holka, šlapala nahoru a rozechvěle se těšila na všechno, co mi pan šéfredaktor k rukopisu řekne a jak si pak spolu připijeme stopičkou koňaku na zdar mého prvního románu: Do literatury se obvykle vstupuje povídkou, ale tahle slečna si troufá rovnou na román, častoval mě svou sřízavě výchovnou ironií Jan. V tom byl mistr.

Kilometry, které jsem nachodila pěšky z nádraží do nakladatelství, to všechno, co jsem tam z úst Jana Dvořáka slyšela, se stalo tajnou šifrou mého psaní. Jan mě naučil velkému umění: Přes hledání odpovědi na položenou otázku, dospět k mnohem přesnějšímu „tázání se“. A právě ono „tázání se“ je alfou a omegou dobré literatury, říkal. Naučil mě také nepřesvědčovat nikoho o vlastní pravdě a sama v sobě nalézt to, co mě donutilo napsat právě tohle, protože to bylo silnější než já.

– Psaní je sice radost ze svobodné hry svobodné fantazie, ale největší fantazií je realita života, jeho pozorné vnímání. Pozorné naslouchání druhému člověku, vycházení z jeho pozice. Nesmíš myslet na sebe, ale být tím, koho píšeš. V životě nejdůležitější jsou vztahy, učil mě. Ale to ty víš...

Ještě že Tě máme, milá Marcello, skutečně se Ti podařilo navázat na dobré tradice české literatury, k nimž patřilo i cílevědomé „budování“ přátelských vztahů. To, jak vedeš středisko, mluví samo za sebe. Zdá se mi /nelichotím, konstatuji/, že prostě nemáš konkurenci. (Totéž mi sdělil i Lubor Macháček).

Paralelně píše několik slov Jirkovi k sborníku, který jsem se zájmem přečetl, je – jako obvykle – nesen v tradičním duchu. Jistě o něm budeme ještě mluvit.

A jindy:

Milá Marcello,

dcera mně vytiskla „Utrpení docenta H.“, které si teď s Radkou s potěšením čteme. Vypovídáš tam leccos o sobě, je to milé, půvabné i hluboké. Víc Ti k tomu napíši později.

Později:

Milá Marcello, chci Ti „ze srdce“ poděkovat za Tvou docentiádu, která v knižním tvaru ožila a je připravena na cestu ke čtenáři. Jsem pyšný na to, že jsem jedním z prvních vnímatelů, vážím si toho – a znovu opakuji, že ji pokládám za dílo,

kteřé bude zajistě blízké citlivěmu Jedinci. Je to bezesporu próza závařná, kteřá nic neslevuje ze svých myšlenkových nároků, zároven ale je schopna upoutat živým přiběhem a meditativní rovinou.

Zdálo se, že se Tvá dvoudilná skladba přikloní k populárnímu čtivu „o lidech a zvířatech“ nebo k povídání „pro celou rodinu“ typu Vejce a já, kteřé preferují rekreativní akcent a opírají se o dobře známé zápletky a historky. Humoresky bývají postaveny na osobních zážitcích, takže nechybí autobiografická zkušenost, kteřá láká k atraktivním konfrontacím. Jistě, tahle rovina v próze neabsentuje, představuje její námětové východisko, ale nezůstává jen u „seriálu“ situačních záběřů a anekdotických vyprávěnek. Již ve vstupních partiích a myšlenkových explikacích, stejně jako v plastickém postižení konkretizovaného dějístě a dobových návratů míří próza do pronikavých úvahových poloh, někdy až k podobenství. Epika tedy kráčí ruku v ruce s meditacemi nad lidským životem a úđelem vůběc, nad „během“ dob. Podařila se Ti inovační práce s personifikací. Zvířata tu nevystupují v naivně polidštěné podobě, jak bývá zvykem, účinek není stavěn na vypichování srovnávání a odlišností vlastností „živočisných druhů“. Prostě – položila jsi rovnítko mezi člověka a zvíře, jsou součástí jednoho celku, jedné pospolitosti... Postavy z „lidské a zvířecí ríše“ splývají. Proto se Ti daří vykreslit s neobyčejnou evokační silou osudy „bytností“, kteřé usilují o vzájemné pochopení a porozumění bez násilných asociací a konfrontací. Vyprávěčská pásma jsou vskutku zdařilá... atd....

Zkrátka a dobře, dalo by se o Tvém textu psát dlouho, ale nic by to nezměnílo na faktu, že jsi vytvořila prózu zábavnou i závařnou.

Proč dál rozmnožovat slova chvály?! Děkují Ti, JD

Jeho slova chvály mě samozřejmě všdycky potěšila, ale pokařdě jsem měla pocit, že je ke mně jaksi ohleduplněší a laskavěší než k mým pánským kolegům. Ale muži to tak prostě nejspíš mají...

Klíčem k dobré literatuře je život, říkál mi také, ale paradoxně i dobrovolně zvolená samota... Teprve pak přicházejí ty správěné myšlenky. Tuhle pravdu jsem pochopila až mnohem později... a přijala ji za vlastní.

Milá Marcello, jsem moc rád, že máš sílu vnímat naplno život a činit ho integrální součástí Tvých dnů. Literatura, kterou vytváříš, pak modeluje „třetí svět“ pro vnímatěho přijemce... Pouštíš se do zájímavých projektů. Samozřejmě budu sledovat – jako všdy – jak pracuješ s jednotlivými motivy i návaznou konstrukcí... Už teď mě překvapují postřehy o srážce mentalit a sebevýpovědi s dramatickými akcenty. Tvoje starosti o mou existenci mě ale trvale dojímají. Horší je, že už to lepší nebude... Teď můj čas plyne v pěči blízkých a píšu zvláštní texty. Divné věci – notně dekonstruované. Ale těším se, opravdu, na Tvou příští knihu... Zdraví moc a moc JD...

„Náš“ svět (i s Honzou Dvořákem) postupně mizí. Žije už pouze uvnitř nás samých. Emigrovat? Jenže kam?...

Ovšem osudy lidí nevymizí ještě dlouho, předlouho... zejména, pokud je ze své paměti přeneseme do paměti literatury. Jakkoli oči slábnou, stárnoucí člověk, který na vlastní kůži mnohé zažil, vidí vše ostřeji. Psaní je umění, jak mnohorozměrný svět vtěsnat do jednorozměrného řádku, zkrátka, jak na malou plochu nacpat celý svět. Opravdová literatura nic nepromítá, ale bezohledně štví autora za dalším a dalším poznáním. Tak mě to Jan učil – a tak to mám. Nic z toho, co jsem kdy napsala, nepovažuji za „hotové“, nespokojenost s tím, co ještě mělo být řečeno a v knize není, mně stále provází.

Abych řekl pravdu, nejvíc jsem zvědavý na Tvůj nový román, který mě láká už tématem a východiskem příběhu. Snažím se alespoň zhruba obsáhnout knížky, které mě opravdu zajímají, ale je jich stále méně a méně. Víš, literární život ztratil svůj vnitřní smysl. Ladí s celkovým charakterem doby, jehož vůdčí myšlenkou je materiální aspekt a honba za pahodnotami. Smutné je, že odcházejí ti, kteří nám svým elánem a vnitřní hloubkou dodávali odvahu...

Nezlob se, že odpovídám spíš telegraficky, ale nechci Tě stále unavovat „referáty o zdravotním stavu“. Přesto mě moc a moc těší, když se ozveš – a rovněž i Jirka. Na Vás oba myslí. JD

Milá Marcello, jednou z velkých radostí mého současného neveselého bytí je fakt, že Ti to píše. Tvůj nový román mě samozřejmě zaujal. Vždycky, když čtu nějaký tvůj nový text, nacházím v něm projevy současné autorské situace, ale zároveň styčné body s předchozí tvorbou. Takže jsem sledoval prolínající se motivy, postavy s podobným křestním listem, velmi osobní výpovědi, prohlubující se myšlenkové okruhy a v neposlední řadě i sugestivní kresby přírody a prostředí. Tohle jsou i kompoziční základny předchozího zvláštního románu Mami, zabila jsem, který je nepochybně závažným svědectvím o současné době a rozháraném světě. V rámci dovedně rozváděných příběhů klene panoramatické pásmo s až detailistickou dovedností.

Tvoje psaní má rozhodně smysl.

Tak piš /a piš a piš... /Pozdravuje JD

Pamatuji si to velmi ostře: Slunce tenkrát proklouzlo oknem a usadilo se na mém poškrtném rukopisu. Jan mě vzal za ruku: Literatura chce takové autory, které povrchní společnost nechce. Ovšem kupí-li se mračna, spisovatel nesmí být lhostejný! řekl mi. A pak ještě: Věř, že dostat šanci užít si ono křehké štěstí dotknout se nedotknutelného, stojí za to.

Nevím, nejspíš já šanci „užít si takové křehké štěstí“ nikdy v životě nedostanu, ale – jak jsi mi to napsal, Honzo? – *Smutné je, že odcházejí ti, kteří nám svým elánem a vnitřní hloubkou dodávali odvahu...*

A tak ti děkuji za všechny rady i krásná slova, kterými jsi mně dodával odvahu, pane docente Jane Dvořáku, příteli Honzo. Nikdy jsi pro mě neodešel – a neodejdeš...

Marcella Ma

Marcella Marboe s Janem Dvořákem

CO JSTE MOHLI ČÍST V KRUHU

DĚKUJEME, JANE!

Přirovnejme život k řece. Teče poklidně, spořádaně a důstojně, aby se nečekaně změnila v divočejší proud, vysychala až na dno, čeřila se v peřejích, tropila neplechy a připravovala svízelné, někdy až dramatické okamžiky. Vroubí ji poklidné, útěšné břehy, ale také kamenité pláně plné bodláků, kopřiv a močálů. Mluvím-li o životě, mám na mysli především náš literární život.

Literatura je krásná dřina. Ovšemže píšeme pro vlastní potěšení, které by ale postrádalo smysluplnost, kdybychom nemohli nést vlastní kůži na trh, předstoupit před čtenáře, oslovit ho. Tady vstupují na scénu vydavatelé. Převážná většina starších autorů, sdružených v ryze profesně zaměřeném Středisku východočeských spisovatelů, stanula na startovní čáře v nakladatelství Kruh jako instituci, obhospodařující literární pole tehdejšího Východočeského kraje. A kdykoli je

řeč právě o hradeckém Kruhu, padne jméno doc. PhDr. Jana Dvořáka. Byl laskavým, zasvěceným, vstřícným, znamenitým a ze současného pohledu nepochybně prozíravým rádcem, jehož jsme si nesmírně vážili a jehož jsme také respektovali, třebaže jsme jeho tužkou načrtnuté poznámky na okraji textu někdy obtížně luštili. Ne vždy s nadšením, ti soudnější z nás mu ovšem dříve či později dali za pravdu. Časem jeho vztah k většině autorů přerostl v přátelství, z naší strany poněkud ostýchavé, nepostrádající respekt a úctu. A to mluvím o Janu Dvořákovi redaktorovi, později i šéfredaktorovi nakladatelství. Uvědomovali jsme si, že naráží na spoustu rozličných komplikací a rozhodně nebylo snadné prokousávat se rukopisy nejruznější (i nejhrůznější) kvality. Kdosi z našeho středu kdysi poznamenal, že nebýt Jana Dvořáka, nikdy by nedokázal ani to málo, co se mu v literatuře povedlo, a v té chvíli jsem si uvědomil, že se pod ta slova mohu bez váhání podepsat. Předával nám svoje bohaté zkušenosti, byl nám spolehlivým a inspirujícím kritikem v dobrém smyslu toho slova, pročež jsme mu plně důvěřovali. Při našich občasných návštěvách nakladatelství si vždy udělal chvilku, dovedl trpělivě naslouchat, jeho připomínkám byla vlastní konkrétnost. Jak ty naše literární řeky plynuly, poznali jsme řadu kolegů „od pera.“

Pokud si některého přátelství cením nad jiné, je to právě přátelství Jana Dvořáka.

A říkám tedy poprvé: Děkuji, Jane!

Několikrát jsem se setkal s jeho bývalými studenty. Vždy o něm mluvili s uznáním, oceňovali jeho přístup, vážili si ho jako pedagoga i člověka.

Říkám tedy i za ně podruhé: Děkuji, Jane!

Je tu ovšem druhá strana ryzí mince, stejně cenná a výrazně hodnotná. Ta spisovatelská. Bylo by nošením dříví do lesa, kdybych se šířil o skutečnosti, že venkovští spisovatelé (Hradec Králové se snad neurazí) překusovali a stále překusují poněkud tvrdší chlebiček. Pražští spisovatelé a básníci měli, mají a budou mít k piedestalům blíž. Na tom se sotva něco změní. Domnívám se, že Jan Dvořák patří k těm, jejichž literární dílo nedoznávalo a dosud nedoznalo zasloužené pozornosti. Jsem přesvědčený, že teprve čas mu nasadí zaslouženou, věcně správnou aureolu. Jak Jana Dvořáka znám, v tomto směru bere hořké větry bez trpkosti. Budiž mu připsáno ke cti, že se s jeho knihami střídavě setkáváme v antikvariátech, jeho knihy v knihovnách svědčí o značném počtu čtenářů a právě to je přece pro každého spisovatele tím největším uznáním.

V Dvořákově bohaté spisovatelské sklizni si nepochybně každý najdeme svoje útešné ovoce. Poznamenejme, že každou jeho knihu zdobí vytříbená jazyková i myšlenková úroveň, vždycky překonává vysokou laťku, kterou sám sobě nastavil. V roce 1967 vyšla jeho kriminálně, především však psychologicky laděná prvotina Zločin naruby. Zaujala mě a několikrát jsem se k ní vrátil. Od doby vydání v té naší pomyslné literární řece protéklo ještě hodně vody, než jsme

se poprvé setkali. Nikoli náhodně. Po dlouhodobější korespondenci mi napsal, že bych se snad už měl někdy v nakladatelství ukázat. Nevedu žádný archiv, postrádám sklon k sentimentalitě a byty nejsou nafukovací, ten dopis bych však patrně ještě našel. Byl to Jan Dvořák, kdo vydal mou první knihu. V tehdejší komplikované vydavatelské situaci mi otevřela dveře do dalších nakladatelských domů.

Nyní tedy sám za sebe: Děkuji, Jane!

Vraťme se však k jeho literární tvorbě pod úhlem subjektivního přístupu čtenáře. Tulácké dny, Domácnost, Láska před západem slunce... Knížky, které se zapsaly do paměti. Nemohu však nepřipomenout Odvrácenou stranu obrazu (1983), dílo plné lidskosti, vroucnosti a spravedlivého obdivu ke každému, kdo se dokáže rozdávat a oslovovat prostými, ryzími a trvalými uměleckými hodnotami. Jako kdyby se k nim nezáměrně hlásil, protože je sám úspěšně rozseval na literárních lánech. Nepovažující se za literárního kritika a teoretika, netroufám si udělat zastávku u každé Dvořákovy knihy, natož pokoušet se o rozbor jeho dosavadního díla, považuji však za nezbytné připomenout monumentálního Kamenného lva (1990), a nemohu se nezmínit o knize, která evokuje i mnohé vzpomínky všech, kteří měli ke Kruhu blízko, především však dává nahlédnout za kulisy nakladatelství. Život vzpomínek (2007) je prostá kniha o lidech, jak je Jan Dvořák v průběhu desetiletí potkával a poznával, jakousi životní bilancí vlastní a částečně i činnosti nakladatelství, které tvořil a vytvořil, dovedl k obecnému uznání. Nakladatelstvím samozřejmě prošel větší počet pracovníků, ale jak už to bývá, renomé jakékoli instituce tvoří jedinec. Sáhňeme proto pro příměr do jiné oblasti. Na oblibě a kvalitě automobilů, letadel nebo lodí, se podílí početný okruh zaměstnanců, ale základem úspěchu je konstruktér. Tím byl Jan Dvořák pro Kruh, tak si Kruh pamatujeme. Proto jsme pro náš bulletin zvolili stejný název. Trochu jako lehce melancholickou vzpomínku na zaniklé a stále postrádané nakladatelství, trochu jako vděk.

Není od věci zmínit se o další, méně známé oblast Dvořákovy literární činnosti, precizní filmové a literární teorii. Jeho kniha Poetický svět Václava Kršky jako kdyby odkrývala nejedno skryté zlaté zrnko Krškova režijního umění i Dvořákův emoční přístup k tvorbě, na Poetický svět obloukem let navázal v roce 2003 titulem Stříbrný vítr – kniha a film.

Dvořákův život s knihami a pro knihy připomíná zvlněné pohoří na blízkém obzoru, k němuž se naše pohledy neustále vracejí. Nad všemi vrcholky se tyčí jedna nepominutelná dominanta: Jan Dvořák člověk. Skoro se mi chce porušit přísná pravidla českého pravopisu a napsat člověk s velkým Č.

A tak tedy, ještě jednou (ale určitě ne naposled) a za všechny dnes již tak trochu pamětníky: Děkuje, Jane.

Až se zase někdy setkáme, moc rád Ti to řeknu tváří v tvář.

František Uher

NA SLOVÍČKO S JANEM DVOŘÁKEM

Jsi spisovatelem, který napsal mnoho úspěšných knih, literárním a filmovým teoretikem, dlouhá léta jsi byl šéfredaktorem a poté i ředitelem nakladatelství Kruh v Hradci Králové, které kolem sebe soustředilo desítky začínajících autorů, staralo se o jejich růst a uvedlo je do literatury vydáním prvních knížek. Mnozí z nás – dříve narozených – Ti vděčíme za pomoc ve svých začátcích.

Rozhovor začneme otázkou na Tvůj názor na situaci v Obci spisovatelů, která se jeví jako velice nejasná. Jak za těchto okolností vnímáš ustavení samostatného Střediska východočeských spisovatelů? Mělo by pokračovat v dosavadní činnosti – nebo provést nějaké výraznější změny?

Obec spisovatelů vycházela z u nás tradičního modelu sjednocující autorské organizace, která se – kromě řady obvyklých úkolů nejružnější povahy od praktické pomoci svým členům až po třeba přednáškovou činnost – opírala o spolupráci s různě fungujícími a ustavenými regionálními pobočkami. Tím vznikala také zajímavá vazba oboustranně inspirující a odrážející problematiku vztahů mezi centrem a kraji. Kromě řady společných rysů se ustavily v oblastech specifické a víceméně samostatné subjekty, formované odlišnými zkušenostmi, tradicemi, ambicemi, povahou členské základny a dalšími faktory a prošly svým vývojem. Východní Čechy, rozpadající se do několika výrazných „menších regionů“, měly štěstí, že vzniklé Východočeské středisko Obce spisovatelů našlo pod vedením bystře uvažující a obětavé Marcelly Marboe svou tvář a koncepci, která právě vycházela z prostorových osobitostí a možností daného území. Plně respektovaná obsahově bohatá organizace je dnes tedy natolik integrálním celkem, že se jí stávající „odštěpení“ ve vnitřní podstatě nedotkne. K změnám pochopitelně došlo a bude docházet, ale to je spíš záležitost času a proměn, které v něm probíhají. Osobně se domnívám, že nejnaléhavějším úkolem do budoucna bude posilování publikačních možností členů a s tím i úsilí o zkvalitňování tvorby. Mlátím jen prázdnou slámu, když znovu zdůrazňuji, že výsledkem spisovatelské tvorby je vždy pouze hotová kniha a její následná reflexe – od ní se vinou všechny další cestičky literatury...

Jak vidíš bulletin Kruh po jeho čtyřiaadvaceti číslech, co mu podle tebe schází? Lze případné nedostatky odstranit?

Prolistuje-li si čtenář všech zmíněných čtyřiaadvacet čísel, získá podrobný, vcelku věcný pohled na historii Střediska – nepochybně tedy Kruh splnil cíl být informatorem o jeho dění a zároveň i kronikářem pro budoucno. Dalším pozitivem je, že poskytl publikační základnu pro „své“ autory a umožnil jim tak – leckdy první – konfrontaci se čtenářem. Přitom dbal o žánrovou pestrost i o obohacující formy prezentace – například o představení příležitostných hostů, o nahlédnutí

do textů z literárních soutěží atp. Myslím, že od samého počátku své existence se Kruh pokoušel překročit hranice především zpravodajského poslání a formovat plnohodnotný časopis. To znamená, že poskytoval prostor i pro úvahy a zamyšlení, příležitostné glosy a především se snažil o reflexi tvorby nejčastěji ve tvaru aktuálních recenzí. Přítomnost kritické roviny lze samozřejmě jen uvítat ve všech variantách. Lituji však, že zatím stále převládají spíš impresionistické úsudky bez analytické argumentace. Zpočátku se Kruh bránil fixovaným rubrikám, plédoval víc pro kaleidoskopickou „nesoustředěnost“, pestrost. Výhodou tohoto pojetí byla čtenářská zajímavost, nevýhodou jistá skladební náhodnost a tematická neprohloubenost. Dobré je, že časopis hledá kompromis mezi „uvolněností“ a zároveň vytvářením sjednocujících námětových bloků. Myslím, že se postupně daří vyladovat přítomné linie a zachovat zároveň onen dynamický výraz. Každý časopis je živý a proměnný organismus, závislý na mnoha okolnostech. Domnívám se, že Kruh nečeká do budoucna nějaký převratný inovační proces, spíš půjde o nepřetržitou snahu zkvalitňovat publikované materiály, rozšiřovat tematický záběr, znarůčňovat kriteria. Víím, že to zní hodně obecně, ale konkretizace už čeká na tebe, na všechny tvůrce listu.

Většina zejména starších autorů Střediska začínala v nakladatelství Kruh právě pod Tvou redakční péčí. Sleduješ jejich vývoj?

Snažím se o to. A nezastírám ani ryze osobní motivaci. Pochopitelně mě zajímá, kam tvůrci, u jejichž začátků jsem stál a k nimž taky patříš, dospěli, jaké podněty si odnesli z nekonečných debat nad stránkami rukopisů, při nichž jsem se jim snažil být citlivým, doufám, partnerem. Rád sleduji, kam až dovedli své příběhy, jak dovedou pracovat s nápadem a motivem, co všechno jsou schopni vypovědět o skrytých stránkách lidských povah... Je toho mnoho, co se v těch knížkách někdy dozvídám. Přiznávám, že je nečtu chladně profesionálním zrakem a často si přičiňuji pověstné poznámky. Tím vlastně pokračuje náš dialog, přerůstá do nepřetržitosti. Ožívají vzpomínky, které by bylo dobré zaznamenat.

Jak vidíš současnou úroveň české literatury vůbec?

Bránil bych se zobecňujících úsudků. Literární prostor je přece složen z jednotlivých děl a každé z nich je nutno brát v úvahu. A na to si netroufám, byť se snažím sledovat celkový horizont tvorby – nejenom knihy někdy neprávem favorizované. Jisté je, že česká literatura zažívá těžké období. Její prestiž je menší, než bývala, zdá se, že se ztrácí diferenciovaný čtenář, „počítačový svět“ ukrádá čas k zamyšlení. Generace klasiků, jejíž urputnost působila impulsivně, pomalu odchází a nastupující autoři se spíš přizpůsobují módním trendům ve snaze vyniknout, než aby se pokoušeli pronikat do hloubky problémů, kde je místo literatury nezastupitelné. Oblast tvorby je sice dost diferencovaná, jenomže nikoli z tvůrčích

potřeb, ale spíš ze snahy upoutat nezvyklostí a nasávat žádanou atraktivitu. Na jedné straně se obtížně shání nakladatel pro spis s uměleckou hodnotou, na straně druhé se chrlí čtivo často pochybné hodnoty. A kolik máme u nás spisovatelů! Stačí, aby žádaná celebrita slátala chudičké vzpomínky nebo módní črty, a už je pasována na slovesného umělce. Není proto divu, že situace někdy vyvolává obranný reflex a z nervozity naopak přeceňuje sice ambiciozní díla, ale bez opravdu prokazatelných kvalit. Tohle je hrubý nárys stávajícího kontextu spíš v rovině zřejmých jevů. Za těchto okolností je důležité systematicky sledovat veškerou literární produkci a seismograficky zachycovat slibné tendence. A především vytvářet prostor pro opravdovou tvorbu. Je mi jasné, že to působí proklamativně, ale zatím jsme v stadiu, kdy se výrazných příkladů nedostává.

Zdá se Ti také, že současné české literatuře chybí objektivní a fundovaná kritika? Domníváš se, že ji postrádají autoři?

To je zajisté další složitý problém. Zjednodušeně bych řekl, že i kritika odráží dobové klima. Je uspěchaná, povrchní, nehluboká, velikášská, senzacechtivá. Převládají pouhé recenze či glosy. Popis nahrazuje rozbor. Urážka argument. Už dlouho jsem nečetl skutečnou kritickou analýzu, nedostává se vzdělaných osobností se schopností výstižného úsudku, podpovrchového myšlení, zaujatosti pro objekt. I to je samozřejmě hodně dáno podmínkami. Chybí nepochybně prostor pro žánrově náročnější kritické útvary. Nezaplňují ho ani literární časopisy. Nedostává se kritiků – opravdových profesionálů. Nahrazují je často nefundovaní publicisté. Důležitý a do jisté míry nezastupitelný článek v literárním procesu tedy hodně ztratil na prestiži. Tvůrcům samozřejmě zásadní kritický hlas chybí. Představuje totiž názorové stanovisko, odvozené z důkladných znalostí a směřující k zasvěcenému dialogu s autorem.

A co říkáš malému zájmu státu o literaturu - jeho snaze přesunout hmotnou podporu na soukromé subjekty?

Tohle je trvalý problém a opět vede spíš k obecným závěrům, neboť univerzální receptura neexistuje. Zhruba každý totiž odpoví, že podpora státu kultuře je nutná a pokus se nerealizuje podle maximalistických představ, je to důkaz nekulturnosti státních a politických orgánů. Na druhé straně však víme, že i když se uvolní prostředky tímto směrem, není tím ještě dána záruka, že se dostanou na hodnotnou tvorbu – a už se ocitáme v labyrintu problémů. Je vůbec možné vytvořit síť naprosto objektivních posuzovatelů a komisí ve sféře tak subjektivní, jako je umění a kultura, tedy i literatura? Politika státních podpor je nezbytná, chce-li, aby tvorba přežila, ale musí se opřít o dokonale propracovaný systém, garantovaný ujasněnými kritérii a analytickým přístupem. Jinak hrozí nebezpečí uplatňování dílčích vlivů. Opět jsem se však i já, dříve člen některých komisí tohoto druhu, přesvědčil, jak je

to těžké a složité. Iluze, že soukromí sponzoři mohou nahradit státní interes, dokladovaná někdy povzbudivými příklady, myslím definitivně padla. Smutný je ovšem pohled na svrchovanost spisovatele, kteří si vydání svých – často mimořádných děl – musí zaplatit. A jsme zase v kruhu...

Otázky kladl Milan Dušek

Jan Dvořák, Milan Dušek, František Uher

PŘIPOMEŇME SI NĚKTERÉ PŘÍSPĚVKY OD JANA

SLOVO ČESTNÉHO PŘEDSEDY JANA DVOŘÁKA

Vybavuji si, jak mě (vida – už je to patnáct let!) spisovatelka a výkonná předsedkyně Střediska východočeských spisovatelů Marcella Marboe požádala jménem svým a některých kolegů, abych v něm přijal funkci „čestného předsedy“. Většina z nich totiž patřila do „redakčního stáda“ nakladatelství Kruh, jehož koncepční základy a profil jsem formoval. Těšilo mě, že šlo většinou o charakterní lidi, kteří nezapomněli na úmornou dřinu při zrodu jejich textů, jimiž později vstoupili do nekonečného prostoru české literatury. Nejednalo se však „pouze“ o praktické naplnění zásad tvůrčího psaní, o precizaci jazykového výrazu, o neumdlévající hledání vlastního stylu. Hodně jsme rovněž debatovali o myšlenkovém světě umění, o morálním étosu, o vnitřním smyslu lidských příběhů... Zkrátka a dobře – jakákoliv umělecká tvorba představuje akt hluboce individuální, po svém rozvíjející vizi světa a postavení člověka v něm (říkám tomu „území solitérů“), je zároveň součástí nepřetržitého vývojového procesu.

Velkou roli v něm hraje vnitřní kontinuita, „vědomí souvislostí“, úcta k tradicím, respekt k hodnotám, potřeba vzájemných vazeb. Imponovalo mě vnitřní spříznění mnohých autorů s prostorem, v němž měli nebo zapustili kořeny. Regionální akcent je nikterak nespoutával, naopak umožňoval jim rozvinout svérázné tóny i vypravěčské polohy. Nezapírám, že mě tahle, řekněme, věrnost určitým zásadám potěšila. Kvitoval jsem, že „zakladatelům“ spolku spřízněných autorů jde také o vytvoření „území“ pro výměnu názorů, pro neumdlévající dialogy, pro prezentaci tvorby, pro navazování přátelských vazeb – i pro sledování celkového horizontu umělecké tvorby. Mám-li shrnout – o to, aby byla společnost nejen bohatá, ale především kulturní. Proto jsem nakonec víceméně symbolické „čestnopředsedování“ přijal u vědomí faktu, že budu spíš pozorovatelem dění, jeho občasným komentátorem a kritikem.

Což se stalo.

O koncepčním usilování a jeho výsledcích se tady mluví dost a dost, nehodlám unavovat případného čtenáře dalšími fakty. Rád bych samozřejmě zavzpomínal také na individuální příběhy těch, kteří především psali zatím dost krátký životopis Střediska. Jistě se k tomu najde vhodná příležitost. Myslím, že na rozdíl od řady dalších literárních institucí, jejichž pádu i vzniku jsme svědky, se Středisko východočeských spisovatelů osvědčilo – i když s možnými výhradami – smysluplnost své existence... Doufejme, že neztratí tvář ani v budoucnu a ve svém úsilí vytrvá.

Jan Dvořák

ŠESTNÁCT VÝCHODOČESKÝCH AUTORŮ HUMORU

Nejnovější sborník Střediska východočeských spisovatelů /v pořadí již šestý!/ je tentokrát tematicky zaměřen na příspěvky humoristické povahy. Má ustálenou grafickou podobu a stejně jako v předešlých případech přináší v abecedním řazení jednotlivé autorské bloky bez vyhraněného kompozičního záměru.

„Dělat humor“ není nikterak snadné, jak píše v úvodním slově editor Jiří Hrabinec, kategorie komična je složitá a komplikovaná a stejně tak schopnost přijímání komediálních poloh různými čtenáři. Většina zastoupených autorů je známa už z předchozích dílů jiné žánrové orientace a u některých byla patrná inklinace k humorizující nadsázce vždy. Například vzpomínková povídka Zdeňka Bažanta Napravený přerůstá do mnohokrát variované „anekdoty z vojny“, vcelku slušně pointované. Humorizující přístup je patrný při líčení životních zážitků v rozvleklých kronikářských záznamech Josefa Kouby /Sezóna na Luční boudě/ i v povahopisné konfrontaci Miroslava Škačániho Už nechci být vévodou, dovedně variující výchozí zápletku a obohacující ji o další dimenze /srážka mentalit/. Platí stará pravda, že život sám je často nevyčerpatelným zdro-

jem nosných nápadů. To dotvrzuje třeba černá groteska Zdeňka Jiráska Firma Nepivoda, zasazená do bizarního prostředí putovního krematoria. Populární námět o vztahu zvířete a lidí, který je sám o sobě zdrojem směšných situací, rozvíjí s fabulačním půvabem a jazykovou vybroušeností Marcella Marboe v seriálovém vypravování Utrpení docenta H. Sympatický je v něm rovněž smysl pro sebeironii, jenž nacházíme také v humoreskách Marty Urbanové. Hojně jsou zastoupeny i svéráznější komediální žánry. Daří se zejména parodickým a mystifikujícím polohám se satirickými prvky. Autorské záměry jsou však naplněny se střídavým úspěchem. Jazyková těžkopádnost oslabuje účinnost jinak vtipné parodie na boom kuchařských knih a kurzů /Krausova Veselá jídla/, variace základního nápadu ve Francově črtě Fráňa Franěk – největší řehečský spisovatel mají spíš retardující tendenci, trochu upovídáná je „jazyková groteska“ Antonína Šlechty Původ jazykového útvaru badminton, podobně jako pohádková parafráze Vladimíra Sokola Pravda o Sněhurce. Ambiciózní alegorii s agresivnější komikou Petra Musíla Společnost Acylpyrina Hystepse by prospěla větší dávka bezprostřednosti a lehkosti a méně konstruovanosti.

Stálou oblibu mají pochopitelně i tradiční žánrové útvary typu drobné humoresky a „úcelového“ fejetonu, jak dokládá třeba miniatura Hany Křivánkové Dáma páku depresáku nebo žertovné povídání Marie Ungrádové Přiznání spisovatelky. Nepopiratelné virtuozity v této oblasti dosahují čapkovsky moudré, hluboké a vtipné prózy Františka Uhra, prokládané bloky autorových aforismů a satirických minibásniček. Uher má zajisté pravdu, když připomíná pisatelům – „Neváhejte a škrtejte! Vznikne aforismus. Kvalitní aforismus vydá za celý román. Někdy i za pět románů...“ Úspornost, sevřenost a naléhavost výpovědi je trvale charakteristická i pro epigramy Jiřího Faltuse, který ilustroval sborník rovněž svými karikaturami, ale laborovat na nevelké ploše satirizující básnické momentky se pokoušejí i Zdeněk Jirásek a Martin Videnský.

Jako v předchozích případech jde tedy opět o pestré čtení, o žánrový kaleidoskop – o autorské navštívenky.

Listopad 2012, Jan Dvořák

BYL DŮM, KTERÝ NEBYL

JAN DVOŘÁK

Moji rodiče se rozvedli, právě když se ze mě začal stávat uvědomělý tvor. Jedním z důvodů možná byly rozdílné názory na synovu výchovu, prosazované z obou stran s nebývalou tvrdošíjností. A já stál decentně v pozadí, raději smířlivě oběma přikyvoval a dělal si stejně, co se mi zlíbilo. Prostě jak to bývá v rodinách běžné, aniž by to muselo vést k manželské katastrofě. Nadále jsem potom

žil s matkou, která se už nikdy nevдалa, neboť jednou z jejich zásad /a měla jich pozeňnaně/ bylo, že sňatek se má uzavírat z lásky a jen jednou. Nepodaří-li se, marně se pokoušet o jeho obnovu. Paradoxem bylo, že otec byl stejného smýšlení. Také žil sám. Nanejvýš se, obletován ženami, zmohl na kratinké vztahy, které bez většího vlivu odšuměly, aniž by v jeho životě zanechaly sebemenší stopu. Pro mě představovala matka cosi jako „denní chléb“, s veškerými vnitřními významy toho pojmu, zatímco otec hrál hlasatele „vyšších pravd“. Ji jsem viděl denně a vnímal proto jako součást bytí, jeho naopak občas a spojoval společné chvíle spíš s mimořádnými příležitostmi. Tohle rozdvojení jednoho kmene se odráželo třeba voleným oslovením. Jestliže na mamince jsem vyplýtvat všechny ty mamičky, mamulenky, matěrky...a nejednou padlo i křestní jméno, otec zůstával provždy jen otcem, nanejvýš tatínkem.

Návštěvy u otce jsem neměl zvlášť rád. Měly předepsaný scénář, který dodržoval s pedantickou důsledností u vědomí si jedné z pravd, kterou mi vštěpoval, totiž že je škoda promarnit být jen minutku času, jenž je nám vymezen. Navenek bych to nepřiznal, ale vnitřně jsem s obavami očekávané setkání vnímal spíš jako prodlouženou školu. A ještě se při nich moudrý muž specializoval na formování mých povahových vlastností. Což o to, slyšel jsem je jen na půl ucha. Horší bylo, když zahrnul kritikou ulítanou a i z mého úhlu pohledu maximálně obětavou mamulku. Na dálku a přerušovaně bylo snadné posuzovat. Vytýkal jí všechno možné, například vysokou míru starostlivosti, která do jisté míry blokuje mou samostatnost. Dávej na Petulku pozor, nikam ho samotného nepouštěj, byla téměř ustálená formulka, s níž mě předávala do jeho krátkodobé péče. Otce iritovala už moje zdobnělinka, připomínala mu holčičí rozmazlenost, zásadně však neuznával ženinu snahu posadit mě do klece s ochrannými zámky. Zatímco ona omdlávala hrůzou nad představami, co by mě mohlo bez dozoru postihnout a uváděla drastické případy únosů, vražd, bezradného bloudění dětí, otec je sice nepodceňoval, jak říkal, ale na druhé straně pokládal za povinnost dopřát mi od dětství volnost a samostatnost v různých životních situacích. Chlap nemůže žít pod ženskou sukní, vyškleboval se.

A tak sice dodržoval pravidlo, že se při mém pobytu má vzdát všech závazků a vyhrazený čas věnovat toliko mně, ale přesto přišly okamžiky, kdy musel uvolnit náš spoutávající řetízek a otevřít mi vrátka ke svobodnému vydýchnutí. Jako jednou. Tehdy. Nepředvídaně se protáhla doba, kterou musel strávit kontrolou jakýchsi zbytečných formulářů v temné a stísněné místnosti ještě s jedním kolegou, smrtákovitým vyžilcem, jehož dravčí pohled mě děsil. U starodávných stolů mezi čtyřmi špinavými stěnami těžko pro mě otec mohl nalézt činnost, která by mě zabavila a pobavila. Navíc mu bylo trapné, že se přede mnou musí prezentovat jako vykonavatel nezajímavé a neinspirující profese, která mně jen těžko může imponovat. Dal mi provizorně pomalovat prázdné čtvrtky, vytvo-

řil jsem několik obvyklých dětských kresbiček, o nichž otec prohlašoval, čemu nevěřil – že odrážejí mimořádný talent.

Venku zatím padla mlha a vyloupl se slunečný den, jenomže otec ne a ne skončit a já se ne a ne po kreslení už něčím upoutat. Chudák si představoval, jak si mamuška zavřčí, až se dozví, jak mě trápil v tak líbezný čas v uzavřené cele. A tak se snažil zachránit situaci a zároveň prosadit přípravu mé soběstačnosti. K mému překvapení mi vtiskl do ruky bankovku, vyzval, abych si šel něco užitečného koupit - je zvědav, co to bude, ale pozoroval bedlivě prošlá místa a pamatoval na navrátila.

Když se mi otevřel lákavý prostor a ovanul mě svěží větřík, na jednu stranu se mi ulevilo, na stranu druhou se mě dotkl strach. Zajisté pod vlivem matčiným mi připadlo, že lidé, kteří mě míjejí, nebudí mou důvěru a vlastně by mohli být strůjci zlých činů, o nichž přede mnou varovně hovořila. Abych překonal rozpaky, zdravil jsem každého, koho jsem míjel. Představte si tu komickou scénku! Však se po mně místo uznání leckdo ohnal. Ze mě si šprťouchlata tropit nebudeš, šťouchl si do mě dokonce jeden neruda ostrým ukazovákem a ještě mě plácl po zádech. Klopýtal jsem úplně neznámým terénem a snažil se opřít paměť o výrazné body, ale zakrátko mě naplno zaujaly blyštivé obchody, s pro mě exotickými předměty, lemující ulice starého města. Se zalíbením jsem si některé vybíral, ale kdepak by na ně stačilo otcovo kapesné. Jistě, prošlá místa jsem si zapamatoval, ale v zpřeházeném sledu. Kudy jít zpátky, když přišel čas? Marně jsem hledal záchytné zastávky, jimiž jsem procházel... Jako by úplně zmizel dům v postranní ulici, který mě svým kuriózním zjevem upoutal. Skrčený na jejím konci vrůstal do zeleně – vypadalo to, že vypínavé větve švihají do oken. Opíral jsem se o podobné identifikační znaky, ale celek nesložily. Připadal jsem si jako námořník, který ztratil kormidlo a mořské vlny s ním volně pohazují, aniž by tomu mohl vzdorovat. Cesta domů zmizela. Nevím, jak dlouho jsem se takhle bezradně potácel, jistě však je, že jsem pořádně vyděsil navenek sebejistého otce. Zmatený mou dlouhou nepřítomností a hecovaný jízlivým kolegou /navíc v povědomí matčinu smrtelně vyděšenou pronásledující tvář/ vyběhl jako štvanec ven, aniž by věděl, kudy vlastně vyšlápnout. A tak chvíli stál a zíral před sebe – rozechvěl se z toho množství neznámých tváří. Těžko říct, co vše se v jeho mysli odehrálo, jistě je, že se nedokázal opřít o žádný systém, na který vždy sázel, kličkoval prostě nazdařbůh a čekal na zázrak. Ještě nikdy jsem tak rád nespátl otce jako tehdy. Dočista vykořeněný jsem chvíli nevěřil, že to je skutečně on, vidiny počaly přehlušovat realitu, ale pak jsem se mu vrhnul v ústřety a vůbec nehleděl na to, že tak prozrazují svou slabost. Musím však dodat, že muž toho nezneužil. Místo nadávek a vyčínění se spíš vlídně usmíval. Co sis vlastně koupil, že ti to tak dlouho trvalo? Rýpl si, ale oba dva jsme se smáli mému sdělení, že jsem mu ušetřil peníze. A vracím se s prázdnýma rukama.

Tuhle banální příhodu o zmizelém domě a mém i otcově hledání jsem si mnohokrát oživil, když jsem se ocitl v cizím prostoru. Kolikrát od té doby jsem se znovu ztratil! A hledal! A naslouchal třeba povídání o domu, který v nějaké ulici již neexistuje, stejně jako zanikla ona...

Tím je fantazie osvobozena a může přeskakovat volně a svobodně po kilometrech. Třeba zaznamenat, že se po letech sešli spolužáci a zároveň starousedlíci a povídali a povídali /kromě mnoha jiných věcí a událostí/ také o zmizelém domě v blízkosti školy, který na ně působil tajemným kouzlem. Věčná škoda, politovali ho. Boří se víc než staví? Pak procházeli místečko po místečku a tříbili paměť. Posléze se hádali. Každý chtěl hrát prim v tom, s jakou přesností si vybavoval dávnou skutečnost. Jenomže kdo mohl být věrohodným arbitrem v nastalých sporech. Různá alternativní řešení týrala pravdu. Bůhvíproč se třeba ocitli na půdě baráku a jeden z nich, jméno může být zapomenuto /stejně jako všechna v tomto příběhu/, povídal, že to místo si v sobě neslo zvláštní prokletí, neboť se stalo prostorem, v němž se lidé zbavovali života. Kdo zahájil řadu sebevrahů, se neví, ani kolik jich bylo celkem. Podle vědomostí jednoho z účastníků schůzky to mohl být Neznámý muž, na jehož identifikaci ztroskotali všichni šikulové. Nikdy se nepodařilo zjistit, kdo vlastně byl nemladý nestarý člověk, odkud pochází, byl-li movitý či nikoli – vždy něco svědčilo pro jednu, něco zase pro protikladnou alternativu – a to se pak těžko hledají motivace. Vůbec – byla to sebevražda? Mohl se tady přece odehrát i mord! Dům sloužil různým účelům. Jako by se v něm naskýtal v zkratce obrázek sociálního společenského vzorku. Existovaly uvnitř nájemní byty, kanceláře, ale i dvě dílničky a u vchodu obchůdek s bylinkami. Nikdo nic nevěděl, ale všichni z těch míst viděli viselce. Půdním okénkem dopadal sluneční paprsek na jeho kývající se figuru na laně zadrhlém kolem hrdla. Všelijak reagovaly zejména odháněné děti. Od bázlivého pláče až k zběsile provokovaným hrám zastírajícím strach. Pro většinu to bylo první setkání se smrtí. A i když dodýchavce brzo sňali, jeho stín padl trvale na barák, zejména ženičky se hodně bály – a více se na chodbách při setkávání mlčelo, než mluvilo. Nestává se, aby půdy hostily lidi, účtující se životem, jenomže na téhle to jedním případem neskončilo. Jako by nějaký magický hlas, vycházející bůhvíodkud, lákal k poslednímu vydechnutí. Z plejády odchodů jmenujme třeba ještě tragický zádrh smyčky nadějného jinocha, který po sobě zanechal otřesný dopis v podobě básnické skladby o tom, jak byl duševně trýzněn prominentními rodiči. Hladina křivd jednou přetekla. Místo smutku a truchlení se museli osočovaní rvavě bránit, čímž ztratili sympatie a soustrast úplně. Proti jejich vůli byla báseň několikrát otištěna, takže se začínající hoch stal známějším než jeho po slávě bažící tatík. Nevyzpytatelné bývají i poslední cesty!

Vzpomínalo se také na sklepní plochy, v nichž bytovaly i krysy. Čas od času jim přišli zasadit úder deratizátoři, ale zakrátko se vyvrženci opět vrátili. Půda

byla nebičko, sklep peklíčko, smrt však řádila tu i tam. Cesta obou prostorů od sebe nebyla daleká. Jakýsi vyčerpaný tulák našel přístřeší právě ve sklepech a ačkoli se chtěl – na rozdíl od půdních štvanců – držet života, jeho ochablý organismus to již nedokázal. Ani u něj se nedal zjistit průběh posledních chviliek. Oproti většinou obřadní kultivovanosti půdařů však on dokonal ve vlhkých hadrech, ohlodaný krysími zoubky. Takhle to vypadá, že je dobře, že dům odešel se svými nebožtíky. Jenomže jeho existence se nedá charakterizovat jenom smutnými scénami. Výrazně v něm vítězil život. Třeba žádný z obývaných bytů nemíjel akt zrodu. V druhém patře v třípokojevém příbytku dokonce přišla na svět paterčata. Takové houstičky či nudličky. Pořádne potrápily mámu při příchodu i nadále, neboť se rozhodla vytrvat za každou cenu. Jejich stav je všelijaký, ale houževnatost enormní, soudili lékaři. S nově objevenými nemocemi mrňata odepisovali, ale jejich svičky přesto planuly dál, dlouho, až se posléze vyrostlí spřízněnci rozprchli. Zato výrazná blondýna z garsonky v první etáži vystřídala několik partnerů, ale nepodařilo se jí obtěžkat, ačkoli po mateřství toužila. Vedla nepřetržité hovory o dětech, až si unavení posluchači vymysleli, že ji tíží špatné svědomí. Chce odčinit nějakou vinu, tvrdili. Z pohledné ženy se stala zatrpklá ženská, jakýsi nejmenovaný policajt domu. Většina obyvatel se v něm prostřídala, jen ona zůstávala. Odmítla barák opustit do poslední chvilky, ale k sebevrahům se nepřidala. Spíš se vynasnažila sama rozhodnout o jeho osudu. Traduje se, že se pokusila založit požár, nicméně se včas zalekla plamenů a z konvic uhasila jejich žížeň. Pouze ve vzduchu trval pach spaleniny.

Vypravování se rozpadalo, dávno už opustilo hranice postaveného a zbořeného domu. Posléze nikdo nevěděl, proč se vzpomínka na něj rozrostla jako stromy z blízkého náměstí, které kvůli své nebezpečné výšce musely rovněž padnout. Možná jejich kořeny zapustila zmíněná paterčata, neboť všichni souvisí se vším – a tím vzniká nepřetržitý řetězec staveb a jejich zřícenin. Nemůžeme vědět, jak vypadal svět, protože ho provází permanentní zánik.

A tak dům už není, ulice už není. Zdá se, že byl zbytečně. Byla zbytečně. Právě jako parkoviště stojící na jeho místě. Přes zvýšenou ostrahu z něj mizí zaparkovaná auta. A nepřejte si vidět ty zděšené tváře majitelů...

Moje maminka se v stáří často vrací do let, když jsem byl ještě dítě. Jednou jsem jí neprozřetelně prozradil svou ztraceneckou epizodu, kterou způsobil otec. Hluboce povzdychla. Nic v životě nelze promlčet, řekla. Přesto mu odpouštím. Jenomže co by se stalo, kdybych se tehdy nenašel? Došlo by na tvá slova, dodal jsem zase já.

KLID NOCI

(Janu Dvořákovi)

Tma okutá mraky
klid pozdní noci poutá
Soustředěná
vzducholod' myšlenky
doutná

*František Uher ve sbírce Pravděpodobný půdorys rysa
v nakladatelství Periskop.*

CHODÍ PEŠEK OKOLO

JAN DVOŘÁK

Ne. I když si pořádně zajdu, už nebudu chodit Zadní ulicí kolem domu pana Peška. Nemohu projít, abych ho nepotkala, takže bych přísahala, že na mě čeká. Hned se šine svým pajdavým krokem k zrezivělému plotu, opře o něj dlaně, zlověstně zasvítí vyhasínajícíma očima a chrchlavě zasípe:

A kdopak nám pošlapává chodníček? Šeredný holčíček!

Pak se zdlouhavě chechtá svým škobrtavým slovům a mému rozladění, které mně z tváře činí ošklivou červenou kouli. Svrasklou, posetou vrásky a dolíčky. Nevadí, i kdybych byla sebekrásnější, což nejsem, vždycky by mě přesvědčil o opaku. Z jeho posmívání vyzařuje jakási čarodějná moc. Určitě by mě dokázal převtělít třeba do psa a přivázat u sebe k boudě a úplně ovládat. Hrozně se bojím pana Peška, o němž skoro každý hovoří jako o nešťastném a dobrodušném staříkovi. Sousedi oceňují jeho „koláčové dny“, v nichž peče pro celou ulici makové, tvarohové a povídkové kousky a zbůhdarma jimi podarovává kohokoli. Navenek tedy vypadá, že má srdce ze zlata, ale já vím své a nikomu se s tím nesvěřuji.

Kromě babičky.

Tě barvitě vypravuji o strachu z pana Peška a ona mě pozorně poslouchá, jakkoli se často stává, že si při mých tirádách rovněž schrupne. Probouzí se však s pousmáním a omluvou. Říká:

Promiň, že jsem si na chvilku odskočila do věčnosti. Ale zatím jsem se ještě vrátila. Vidíš.

Vidím. A nedovedu si představit, co se stane, až se zlatá babička jednou z té procházky nevrátí jako strýček Sirůček, jemuž nešťastní příbuzní olíbávali

mrtvou tvář a já marně čekala, že se pojednou vzbudí a odmítne přívál vlhkých pus. To cícání je nehygienické, tvrdí maminka, která vůbec odmítá okázalé důvěrnosti. Dobře vím, že když mě musí někdy pohladit, drhne si potom dlouho své krásné dlouhé bílé ruce.

Nesmíš se Peška bát. Nesmíš se bát lidí. Radí babička příliš obecně na to, aby mi nějak pomohla.

Nesmím se Peška bát, opakuji si nejméně tisíckrát, ale strach vzrůstá.

Tak jsem se rozhodla pro tu nepříjemnou zajíždku. Nemyslete si, že je pro mě bez nástrah. Hned na začátku Polní ulice stojí zarostlý domek, z něhož se ozývají vrzavé zvuky jako z potápějící se lodi. V chátrající stavbě prý nikdo nebydlí, klukům proto slouží k výzkumným výpravám. Co tam objevili, nevím, ale při míjení korábu raději přidávám do kroku. A vida! Onehdy jsem spolu s šelestěním listů zaslechla smích pana Peška. Ne, nezmýlila jsem se, věřte. A tak jsem se dala do běhu, klopýtla o obnaženou vodovodní trubku a natáhla se na chodník. Otréla jsem si kolena a ruka hrozně bolela. Nepříjemné cukání bych ještě snesla, horší byl pohled na krvavé skvrny, zhyzděné vtisklým šterkem. To by se pan Pešek rozradostnil. K červené kouli kuličky ještě mramorované hůlky nožičky.

Skoro bych řekla, že pan Pešek pro mě začal představovat nositele veškerého zla, které mě postihuje, takže když se mně často ve škole zatoulala paměť a já nedokázala odpovědět i na jednoduché otázky, vinila jsem z toho výpadku nepotlačitelné myšlenky na nebezpečného muže.

Utíkal za mnou, honil mě a já nemohla popadnout dech.

Uklidni se, vždyť se úplně dusíš, polekal se pan učitel mé oteklé tváře, mé červené koule.

Namočil si svůj vlastní kapesník a svažil jím mé čelo, což mě tak dojalo, že jsem mu mimoděčně políbila vlídnou ruku a úplně zapomněla na maminčino varování. A kluci mě po hodině pronásledovali a chtěli taky nějaký otisk rtů a já jim utekla a dlouho se toulala ulicemi Jasanovou, Horní a Rašínovou, neboť jsem se bála vkročit jak do ulice Zadní, tak i do původně spásné Polní. Jenomže vzhled těch spatřených stavení, silnic i chodníků si byl tak podobný, že jsem všude narážela i na stín pana Peška. Vskočil do mého stínu a pochodoval v něm a já se přizpůsobovala jeho podobě – a místo mladého krůčku jsem vytvářela plouživé kulhání, až mě jakási hodně dospělá chodkyně musela napomenout.

Pověděla:

To se ti to vysmívá, když jsi mladá a ještě tě nic pořádně nebolí.

Čtěla jsem jí odpovědět:

Nechci kulhat. Potřebuji zalhat.

Ale věděla jsem, že by nepochopila mé věty, kterým jsem ani sama nerozuměla, proto jsem vzala nohy na ramena a pelášila, jakkoli běh nemám ráda, neboť mě dusí. Běhá-li se v hodině tělocviku, stěžuji si na holčičí problémy

a vyjde-li výmluva, v klidu pozoruji nadýmané závodníky. A najednou jim začnu závidět jejich schopnost před každým utěci. Ale přesto bych neměnila. Raději žiji v ústraní, ve škole jsem vystupovala s dramatickým kroužkem v hře o dvou dobrotivých hrdličkách, jednu jsem s úspěchem představovala, ale tak jsem se styděla, že jsem jako obvykle rudla a potom mi začal vypadávat text, tudíž jsem si musela vymýšlet svůj, a tím jsem zmátla partnerku. Dvě přátelské hrdličky byly tak pomotané, že rozesmály publikum, jakkoli šlo o vážné představení. A nakonec se mi ještě navíc zdálo, že z místa, kam jsem nechtěla pohlédnout, chrochtá úděsný Peškův smích. Bylo to děsivé a od té doby jsem zrušila své vystupování ve školním divadle.

Mamka to nelibě nesla.

Kroutila nade mnou hlavou.

Pravila:

Holka /a to oslovení několikrát zopakovala, až přerostlo skoro do nadávky/. Tedy: Holka, holka, holka. Co ty budeš jednou dělat. Na klavír ani na housle už nechodíš, tanečky tě nebaví, sport tě neposiluje, ale vysiluje...přestáváš i hrát... Atakdále.

Maminka měla schopnost trvale mě uzemňovat a předstírat, že mě naopak povzbuzuje a provokuje k činnostem a aktivitám.

A já jí trpělivě naslouchala a v mysli ještě rozšiřovala své problematické rysy. Ano, jsem i bojácná, utáplá, nevýbojná, zasmušilá, když se to tak vezme, můžete mě řezat na kousky, žádný poklad neobjevíte.

Ale nadšeně jsem pozorovala třeba oblohu a snila o astronomickém dalekohledu; pohled jeho prostřednictvím do útrob planet při exkursi mě natolik zaujal, že jsem dočista ignorovala bručící frontu, která se za mnou počala vytvářet. Netrpělivý výzkumník mručel, že sice kvituje můj zájem, ale musím mít též ohled na druhé. Ohled na druhé nebo třetí a desáté – tak je to vždycky, když něco začnete brát v životě vážně.

A ještě musím dodat, že na té obloze jsem nezahlédla pana Peška. Ani jedna hvězda se po něm nejmenovala. Heč nebo cha! Schválně se vrátím na původní trasu, zastavím se před jeho vchodem, vyslechnu jeho koulování, nebudu se smát ani brečet.

Jen řeknu:

Na zemi je vám hej, ale do nebe se nedostanete.

Dny utíkají, letmo na sebe mrkám do zrcadla, pozoruji, že moje tvář nabývá pevných rysů, dětská rozklepanost mizí. Chvillemi předvádím na té skelné ploše, co mám na srdci – a sleduji, jak po ní přeskakuje a plave a troštuje se docela obstojná holka, holka, holka. A jak se z maminčiny nadávky klube sebevědomé oslovení...

Pozorování babiččino:

Děvče, rosteš do krásy, ale pozor – z oblohy přicházejí také blesky a ty povalí i letitý strom.

Vědoucně příkvyjuji, neboť radám starších se nemá odporovat...

V každém případě je však jasné, že proces růstu mě začíná osvobozovat. Měním i vzhled svého pokojíku, pod záminkou opotřebovanosti se zbavuji infantilních hraček, s nimiž si moje přítelkyně dosud povídají. Proto jsem ohmataná zvířátka a umaštěné panenky nemusela vyhazovat, kamarádky si je odnesly, zejména pohádek milovaná Anežka, která mě místo díky varovala s téměř dospěláckou výhružností a rázností.

Mluvila:

Že se nebojíš jejich zlosti. Co když se ti pomstí?

Jaképak zlosti. Jaképak pomsty. Litovala jsem spíš toho, že se už nikdy nevrátí radost, s jakou jsem je přijímala do „své rodiny“. Na druhé straně mě každá odhozená věc a každý centimetr výšky činily samostatnější a odvážnější.

A tak posléze přišla i chvíle, kdy jsem došla opět do výchozího bodu v Zadní ulici.

Bláhově jsem si myslela, že nastal čas, kdy se přestanu bát pana Peška.

Odvážným krokem, stále bližším ženskému, jsem metr po metru zdolávala nástrahy dlažebních kostek, až jsem konečně uviděla maják svého strachu. Zpozorněla jsem a ještě víc začala vyladovat svou formující se budoucí podobu. Pečlivě učesané vlasy nerozhodil ani sílí prudký vítr, nerozhazovala jsem rukama, usilovala jsem o pevný a sebevědomý výraz. Řasy se spouštěly s pravidelností, zkrátka a dobře – ulicí šel někdo, kdo překonal hranici obav a nejistot. Alespoň jsem si to myslela a pohledy mimojdoucích to k mé radosti stvrzovaly.

Posléze jsem připlula do osudné zátoky.

Stavení pana Peška od doby, kdy jsem kolem něj procházela naposledy, úděsně zchátralo, plot byl téměř zhroutený, fasáda se drolila a ve velkých kusech odpadávala, takže všude odkvetlo zdivo, záhony ovládal plevel, spravovaná střecha byla v jednom místě děravá, dřevěné obklady kousala plíseň... Zdálo se mi, že z toho obávaného prostoru, padajícího do tmy, vyzařuje strašidelný chlad.

A stalo se.

Místo zadostiučinění mě počal rdousit soucit.

A strach se znásobil, i když jsem k němu neměla rozumný důvod.

Vždyť dřív pevný hrad směřoval k neodvratnému zániku... A jeho pána jsem ani nezahlédla, ačkoli jsem kolem domu bloudila dobrou hodinku...

Pan Pešek?

Sousedé mi řekli:

Chudák starý! Přestával vidět, slyšet, pomalu sám nevlezl do kalhot! Nikoho už neměl.

Musel do útulku.

Pan Pešek!
Už se ho není třeba bát.
Ano.
Nemusím se pana Peška bát!
Ale já se ho bojím víc a víc.
Víc a víc – když si vybavuji umírající dům...
Víc a víc – když nevidím vidím starého, slepého, hluchého odcházejícího pana
Peška...
Pešek chodí stále okolo... Nebojí se nikoho...
Jen my se ho bojíme... Stále...

NEMŮŽE TOMU BÝT JINAK

Lubomír Macháček

„Milý hochu, buď velmi opatrný, až teď začneš svůj výšlap do další dekády, kterou já už mám za sebou. Kdyby mi bylo dáno prožít ji znovu, asi bych si počínal úsporněji s každým dnem, jenomže co se ustálo, nedá se odestát.“

S Janem jsme si psávali, mám od něho nemálo dopisů, těch delších i těch na „několik“ řádků, a jak je vidět, nešlo v nich jen o povídání o literatuře, i když toto téma pochopitelně převažovalo. Dával přednost textům s poněkud hlubším přesahem, vyhýbal se prvoplánovitosti a na druhé straně zase jakési apelační didaktičnosti. Sám byl meditativním typem autora, přitom vím, že uznával i žánrovou prózu, pokud byla dobře napsaná. Kinematografie byla vedle literatury jeho druhá velká láska. Když narazil na nějaký skvělý film, ptal se, jestli jsem ho viděl, a když jsem řekl, že nikoli, upozorňoval mne, že se s ním musím seznámit a obvykle se o něm rozpovídal.

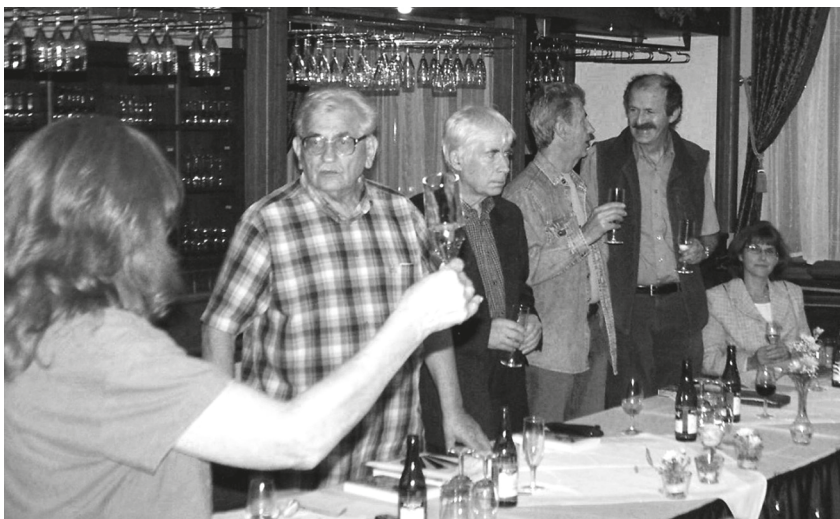
Honza byl pro mne typický intelektuál. Nevím, jak si vedl v praktickém životě, to si opravdu neodvážuji odhadovat, ale jeden čas jsme spolu sháněli náhradní díly na blatník od auta. Tenkrát jsme ještě nebyli takoví kamarádi, abych se ho zeptal, o který kandelábr se otěl, i když jsem měl sto chutí mu ty pichlavé poznámky na úkor mého psaní vrátit.

Nedomnívám se, že autem jezdíval nějak rád, ale spíš proto, že si to okolnosti vyžadovaly. Ostatně přebral teorii známého literáta M.B., který, ač ve zralém věku, rok co rok vyrážel v trabantu do Evropy a kterému „francouzák“ rozhodně neřikal pane. Ten tvrdil, že i v případě poruchy se vždy najde nějaké řešení, aby se dostal zpět domů. Nemůže tomu být jinak.

Věděl jsem o tom, že jezdíval s rodinou na chatu, jestli tam psal nebo stloukal ptačí budky, mi sice nebylo známo, ale o přírodu se zajímal, a když jsem se jednou zmínil, že jsem pokácel několik vzrostlých jasanů, všiml jsem si, jak zvedl pohoršeně obočí. *No jestli to muselo být*, dodal a já ho ujistil, že muselo.

Před několika lety mi během zahájení literárního maratonu oznámil, že skončil s řízením, že už jezdit nebude a že auto předal. Usoudil jsem, že vnukovi, ale dál jsme už tohle téma nerozvíjeli, neboť jsem pochopil, že nejde ani tak o auto a o řízení, ale o jednu uzavřenou část života.

„A tak se zamýšlím nad dosavadním životaběhem a konfrontuji ho s dávnými předsevzetími...“ psal mi v jednom z posledních dopisů. I já se zamýšlím, Jane, nad tím, co jsme spolu všechno probrali, produmali, prodrbali a na co se ještě nedostalo. Schází mi to. A představuji si, že jednou v tom výživném dialogu budeme pokračovat, ať už na nebi nebo někde jinde. Nemůže tomu být jinak.

ZAHÁJENÍ DRUHÉHO MARATONU
v Pardubicích v hotelu Zlatá štika v říjnu 2006

Předsednictvo setkání a hosté

Marcella Marboe zvedající číši k přípitku, Ludvík Vaculík (host z pražské Obce),

Jan Dvořák, Milan Dušek,

Karel Kábrt (ředitel nakladatelství Oftis v Ústí nad Orlicí), Iva Tajovská.

TŘETÍ MARATON

v historickém sále radnice v Pardubicích 1. října 2007

Jan Dvořák, Marcella Marboe.

Hosté: primátor Deml, Eva Kantůrková a Roman Ráž z Obce spisovatelů v Praze.

KŘEST SBORNÍKU

v historickém sále radnice v Pardubicích 17. května 2007,

Hana Cihlová, Jiří Hrabinec – editor, v pozadí Jan Dvořák a Marcella Marboe.

Primátor Deml – obklopen Lubomírem Macháčkem, Janem Dvořákem, Milanem Duškem a dalšími účastníky schůze.

Z KNIH JANA DVOŘÁKA

ZLOČIN NARUBY

Pachatel stále uniká. Hledají se souvislosti. Shromažďují detaily. Vypovídají lidé. Zdoluhavá, promyšlená práce mnoha dnů. Kombinace však nikdy nemohou být nekonečné; fakta vedou k závěru. Pátrání je uzavřeno. A píše se protokol... Tímto okamžikem případ nekončí. Vstupuje do jiného, leckdy dramatictějšího stádia, které obvykle uniká naší pozornosti. Vyšetřování. Musí se při něm proniknout do života člověka, do jeho složitých osudů. Kdo však tentokrát může se vši odpovědnosti vypovídat? Lidé, kteří ho obklopovali? Znali ho vůbec? Nebyl pro ně jen někým, kdo prochází mimo? Zde se již nedá pracovat s předpoklady.

Jasnost mizí, vina není prokazatelná. Snad je v tom trochu paradoxu, ale případ začíná ještě dávno před tím, než dojde ke zločinu... Zločin naruby Jana Dvořáka vzniká rekonstrukcí skutečné události a skutečného lidského osudu.

TULÁCKÉ DNY

Zaujmou zvláštní atmosférou příběhu, odvíjeného na pomezí skutečnosti a příznačného snu.

Hrdinkou novely je dívka vnitřně poraněná nevysvětlitelnou otcovou smrtí, která prožívá všední každodenní děje v neustálém horečnatém rozjitření a marně usiluje o dorozumění s lidmi nejbližšími i takovými, kteří chtějí těžit z jejího pubertálního zmatku. Dvořákova próza je osobitou variací na motiv zneklidňujícího tajemství.

DOMÁCNOST

Děj novely se odehrává v podivném osamoceném domě, ve kterém bydlí rozvětvená rodina. Hlavní hrdina a vypravěč příběhu žije v domě odstřčený a musí všem posluhovat, a proto touží alespoň po získání vlastního pokoje, svého „prostoru“; svoji šanci vidí v momentu, kdy členové rodiny začínají postupně umírat nebo dům opouštět. Ale vedle vnitřního tématu ústředního hrdiny je tu ještě téma druhé, a snad závažnější. Ukazuje se, že ostatní obyvatelé domu sice mohou být vykresleni groteskně a poněkud nenávislně, ale že každý má především svůj nezcizitelný života rodokmen, svoje touhy a sny, svoji tragiku, a ti starší svoji usilovnou

práci, která se ničím vytlačit a anulovat nedá. Příběh se tedy odehrává mezi dvěma póly a vyúsťuje v poznání, že podmínkou naplnění existence každého člověka je cesta za vlastním snem, vlastním osudem a vlastním uplatněním.

LÁSKA PŘED ZÁPADEM SLUNCE

Slavnosti moře v polském přístavním městě jsou pozadím další novely. Profesionální fotograf tam nejel jen služebně, chce najít i stopy po krátké a silné lásce, kterou mu přivedla do cesty náhoda, když zde pobýval s mezinárodní skupinou mladých několik týdnů po skončení druhé světové války. Čas však nezůstal stát, zahladil většinu vzpomínek nejen na lidské vztahy, ale i na dřívější podobu města, tvořícího romantický rámec té dávné lásky. Z příběhu dýchá podmanivá mihotavá atmosféra dní a večerů na pobřeží Baltu, znovu ožívají dojmy a pocity, které zakoušel a které s ním jdou životem jako nezahladitelné trauma, jako tichá, ale stále přítomná píseň o věčném hledání lásky a krásy.

ZDE KONEČNĚ NÁM DÁNO MOŘE

Novela je prostá jakékoliv frázovitosti, vše nebo skoro vše v ní je obraz, smysluplný a vracející se obraz. Všecky velké děje, na něž se nezapomíná, odrážejí se v hlubinném zrcadle lidského nitra... I krajina je tu velkým spoluhráčem. Prátelství Robina a Viktora, ono plodné a životadárné přátelství je ovšem v jiném

smyslu také konflikt, konflikt dvojí, národní povahy, konflikt, který pomáhá překonávat českému hrdinovi i českému autorovi typické neduhy středoevropských „malých“ poměrů. Robin hledal a nenašel moře se svou maloměstáckou ženou Hanou, nalézá je, doslova i přeneseně, až s Viktorem, když s ním, bez pohodlí cestovních kancelářů, znovu putuje, jako by si chtěl zopakovat onu cestu života, kterou s ním šel na konci války: tu Robin přímo hmatá a dýchá velikost země i moře svého přítele, ale v tom i velikost života, přátelství, lásky. Dvořákova novela je úchvatný obraz širé krajiny leningradské oblasti.

HLEDÁNÍ V PANELOVÉM MĚSTĚ

Vzpomínám si: šel jsem v jednom parném letním dnu po nekonečném prostoru nově vzniklého panelového města, lhostejno kterého, takového, jakých se rodí stovky nejenom u nás, v celém světě – vypínavost do nebes se deroucích domů, nad nimiž se modrala neproniknutelná obloha, uzemnila i mě, v podstatě činžákové dítě, uvyklé od mládí tajuplnému zvuku jedoucího výtahu, rachotu neviditelných vodovodních trubek, klapotu otvíraných a zavíraných dveří, hudbě a hlasům, prodírajícím se k mým uším zdánlivě průhlednými stěnami... Šel jsem a viděl mnoho oken, od nichž se odráželo slunce, ulice ústila do nové ulice, domovní čísla stoupala nad tisíce, po silnici projížděla auta a já se díval na ruce svírající volanty – a začal hledat...

Tohle je příběh o hledání. Krásy, lásky, naděje, domova... Tohle je příběh o hledání lidí...

(JD)

ODVRÁCENÁ STRANA OBRAZU

... Byl jsem, dávno – v dětství, svědkem zrodu obrazu, jehož barvy a tvary jdou nyní se mnou trvale životem. Viděl jsem na vlastní oči, jak malíř Otakar Kubín hledí na neposkvrněnou bělost plátna – a pak se jeho ruka zvedá: přede mnou vyvstávala krajina. Krajina skutečnost, krajina sen, lidské boly, lidské radosti, věčný koloběh od hodiny k hodině, od dne k noci, od roku k roku, od století k století...

... Často si čítám Kubínovy dopisy. S rozechvěním pozoruji drobné písmo, přijímám dávné vzkazy, zaniklé v čase, jako věčné svědectví: o něm, o nás, o umění, o době, o životě...

... Přes dokumentaristický základ a impuls nechtěl jsem napsat dokument. Ani biografii velkého umělce...

... Přijal jsem pouze ono věčné svědectví a předávám ho dál, tomu, kdo chce číst, chápat, přemýšlet a porozumět...

(JD)

ÚKAZY NA OBLOZE

... Životní koloběh, který mu včera připadal tak přímočarý, se pojednou zastavil v hluboké drážce a ostrá jehla ji rozdírá jako hmotu na gramofonové desce. A čas, který přesto plyne, mu nepřetržitě přehrává dvě slova –

život a smrt

a on neví, na kterém z nich se zastaví. Kolem přebíhají lidé, do oken dosahují zelené pruty, louky se vlní, modré řeky tečou k moři, oblaka letí, svět je ve věčném pohybu, stovky lidí v tuto vteřinu zemřou, stovky dětí se narodí –

smrt život

MILÁ, MILÝ, NEJMILEJŠÍ

... Závat' prvního letu. Ano. Bublina se otáčela a leskla proměňujícími se barvami, ba víc, Jeník se v plošce jejího narozeného tělíčka zablýhl, namlouval si, že ostatní bubliny roznášejí jeho portrét. Nad městem se nesly jeho Oči, Uši, Nos, Ruce...

(SNĚNÍ)

...Voda byla čistá a ledová. Chvilí po sobě cákali a smáli se, vracela se jim dobrá nálada. Potom se Jenda sklonil, nabral do dlaní vodu, prosakovala mu mezi prsty, nesl ji k Patriciině tváři, dívka spatřila duhovitě zrcadlení, kapky vytvořily v objetí nepatrnou, rozvlněnou hladinku, nastavila ústa, pocítila chlad, krůpěje se jí roztékaly podél rtů – i své chlapec smočil a přibližoval je k jejím...

(PROBUZENÍ)

... Pak se seskupili u okna a hleděli, jak se uprchlý, rovněž modrý balónek, spojuje s modrou, tmavnoucí oblohou, jak vzlétá výš a výš, jak je nepatrný, jak uniká jejich očím, sotva znatelná tečička na obzoru, nic...

Ačkoli už ho dlouho, dlouho neviděli, ačkoli se ztratil v nekonečnu, věřili, že existuje. Že trvá...

(BDĚNÍ)

SKALP

Patnáctiletá Lucie Valentová je náhle postavena před dvě šokující události: utrpí těžký pracovní úraz, doživotně poznamenávající její vzhled; v této době zároveň probíhá soudní proces s jejím otcem, ředitelem velkého závodu. Je obviněn z finančních spekulací a dobře situovaná rodina se neočekávaně dostává z výsluní do konfliktů se svým okolím. Události poznamenávají všechny, kteří jsou v kontaktu s rodinou ředitele Valenty, zejména jeho kolegu

Aleše Hartmana a jeho manželku, mladou herečku oblastního divadla. Jan Dvořák dává nahlédnout nejen do zákulisí průmyslového podniku a soukromého života jeho řídicích pracovníků, ale i do kulturního dění (zejména kolem divadla), opředeného snobismem, honbou za kariérou a úspěchem i za cenu ztráty hodnotných citových vazeb.

OBYČEJNÉ ODCHODY

Na toulkách literárními krajinami setkáváme mnohé „od pera“, hledáme, nacházíme či nenacházíme vzájemný niterný vztah. Jak kdy, jak s kým. Pokud jde o Jana Dvořáka, přetrvává obdiv k jeho zacházení s mateřským jazykem, který mu bohatí a košatí, obdiv ke schopnosti široce fabulovat a dramatizovat zdánlivě všední příběh. Povídka je specifický literární útvar a kdosi moudrý ji označil za nejtěžší. Nepolemizujme. Dvořákova povídková knížka „Obyčejné odchody“ (vyšla v OFTISU Ústí nad Orlicí) – kéž by autor nedostál slovu a ještě mnohokrát se ke čtenáři vrátil novými díly – je cenná tím, že běžné označení sbírka povídek není na místě.

Kniha tvoří promyšleně koncipovaný celek, pole, na němž z hlubokých brázd a kvalitního osiva vyrůstá bohatá úroda. Decentně vypravená žádá si od čtenáře soustředění a pozornost, rozhodně ji nelze doporučit na ukrácení cesty vlakem. Jinak ovšem ano, ano, ano... Nezbyvá, než za ni poděkovat. Díky, Jane!

ŽIVOT VZPOMÍNEK

... Čas od času se mi zdává bodavý sen. Ocitám se v nějakém prostoru, který bývá známý i neznámý, a mám se, svírán nezbytnou potřebou, přemístit se do jiného. Jde třeba o neodkladný odjezd, spěchám tedy na nádraží, i když jsem přesvědčen, že cestu znám, tudíž nemohu zabloudit, dostávám se s každým novým krokem do zvláštního labyrintu, v němž se mísí poznaná místa s nepoznanými, nacházím a vzápětí ztrácím pevné – zachytné – body, naděje jistoty je střídána úzkostmi tápání... A cíl se mi místo přibližování vzdaluje. Je to zvláštní cesta, jejímž smyslem je, zdá se mi, nepřetržité hledání, které vlastně nemá žádný konec.

Je to životní cesta, značkováná tím, co jsme si vysnili, co jsme prožili, co prožíváme... Jsou v ní naše touhy, zklamání, naděje, bolesti... A z mlhy dávných let vyvstávají děje a obrazy, které jsme si uvykli nazývat vzpomínkami. Život je, myslím si, tříšť záběrů, které se střídavě rozostřují a zaostrují, nelze jev úplnosti postihnout zpětným pohledem, nejde říct, které jsou podstatné a okrajové, proto z nich, aniž bychom si toho byli vědomi, vyvstávají před našima očima pojednou a nečekaně ty, jež se stanou – v této chvíli, v tomto okamžiku – naší oporou a pomohou nám, opakuji, v onom věčném *hledání* bez konce...

Za přečtení stojí i závěrečná část, kterou napsala pani Nella Mlsová (dcera Jana Dvořáka), nazvala ji Živote vzpomínek! Dostala za úkol zprostředkovat a vést rozhovor s člověkem, s nímž byla v každodenním kontaktu.

Předejme jí slovo.

Nápad, který se původně jevil jako ideální, se nakonec ukázal být nepoužitelný hned z několika důvodů. V mém případě se nedostavovala potřebná

prvotní zvědavosti, neboť jsem řadu informací již znala z pravidelných rozhovorů a takzvaných rodinných vyprávění a přišlo mi nepoctivě simulovat „hru na ptaní“. A navíc jsem nedokázala překročit intimní bariéru zpovídání, kterou je v takových případech nutno zdolat. U mého tatínka byla situace obdobná, poznamenaná ostychem veřejně ventilovat osobní záležitosti, navíc podpořeným přesvědčením, že je cele „zprostředkován“ ve svém díle.

Výsledkem výše uvedených záměrů je tedy kompromis, přičemž ho nelze chápat jako projev nebo důsledek rezignace. Vznikl komponovaný text, který nejenom svým tematickým laděním, ale už ze samé své podstaty je „Janem Dvořákem“. Lze ho pomyslně rozdělit do tří celků. U zrodu prvního – oddílu rytin – stály vybrané momenty autorovy každodennosti, jak je přinášela devadesátá léta minulého století a počátek nového tisíciletí a jak je vnímal, vyhodnocoval a přetavoval do více či méně fiktivní výpovědi. Setkáváme se v nich například s obrazy kolegů, milovaného vnuka nebo jsou v nich reflektovány osobní prožitky či velká láska k filmu, zúročená i profesně, najdeme variování utkvělých motivů. Objevuje se v nich i minulost v přítomnosti. Další část jsem si pro sebe pojmenovala jako zpověď nakladatelovu – Jan Dvořák v ní prostřednictvím vzpomínek na zrod některých knih rekapituluje, i když v mnohém obtížná, přesto nejšťastnější léta svého profesního života. Kromě jiného přináší i celou řadu cenných podnětů pro budoucího historika této důležité instituce a české literatury vůbec. A nemůže tomu být ani jinak: závěrečná partie znamená rekapitulaci vlastní umělecké tvorby, v níž se zajímavě uplatňuje komunikace já – autorského s já literárně kritickým a teoretickým – zúročuje další roviny života a díla Jana Dvořáka.

Přestože jsem rozhovor s Janem Dvořákem neuskutečnila, nakonec jsem do něho skrze tento text nepřímou vstoupila. A tuto možnost mají všichni potenciální čtenáři. Jsem přesvědčena, že stojí za to ji využít.

ZAZNAMENÁVÁME A KOMENTUJEME

JUBILEA

MILAN RICHTER, 15. března

JOSEF VOLF, 19. března

PAVEL FRYDRYCH, 19. března

MIROSLAV HOZA, 4. dubna

JIŘÍ UHLÍŘ, 21. dubna

NOVÉ KNIHY VE STŘEDISKU

- * Marta Urbanová – **NÁVRATY** – sbírka poezie.
Vydavatel Věra Kopecká. Broumov 2021, 124 stran.
- * František Uher – **ŘÍKÁM ŘEKÁM** – sbírka poezie.
Obálka a fotografie Věra Kopecká. Vydavatel V. Kopecká, Broumov 2021, 81 stran.
- * Věra Kopecká – **TAPISERIE MLČENÍ** – sbírka poezie.
Ilustrace a obálka Věra Kopecká.
Vydavatel V. Kopecká, Broumov 2021, 70 stran.
- * Eva Černošová – **JAK JSEM NENAPSALA KNIHU** – próza.
Ilustrace Jaroslav Chmelík.
Vydal OFTIS Ústí nad Orlicí 2021, 200 stran.
- * Martina Mouseová – **ZÁMEK** – společenský román s historickými prvky.
Ilustrace Martina Myšková. Nakladatelství Martina Myšková, 2021, stran 118.

ZPRÁVY Z OBLASTÍ

MEZI OBRAZY JMB

Vernisáž se konala 2. 12. 2021 od 17 hod. v čítárně Městské knihovny v Lanškrouně na náměstí A. Jiráska. Do Lanškrouna rád jezdím a ne pouze z důvodu, že jsem tam prožil své poválečné mládí, spolupráce s tamní knihovnou přinášela ovoce a od samého začátku na tom měla zásluhu sama ředitelka pani Linda Netušilová. Tentokrát se přidal i pocit, že nesmím chybět, když půjde i o Miroslava Kubíčka ze Šumperka. JMB – malíř a ilustrátor Václav Smejkal stál u zrodu posmrtně vydané básnickovy sbírky, spolupracoval v tomhle ohledu s Městskými novinami v Lanškrouně, spolu s jeho ilustracemi se tam objevovala neobyčejně hodnotná poezie básníka Kubíčka. Navíc jsem byl zvědavý na jeho potomky, kteří se zasloužili o vydání sbírky.

Místnost se zvolna naplňovala. Nebylo našlapáno, jak bylo obvyklé, ale na akci v Covidu slušná návštěva. Žáci místní hudební školy zahráli na kytary a ředitelka Netušilová se ujala úvodního slova. Uvítala návštěvníky vernisáže, seznámila je s programem. Představila hosty:

Radima Vetchého, starostu města, místostarostu Oldřicha Strnada, bratry Kubíčkovy ze Šumperka a básnickovy literární kolegy Jiřího Faltuse a Milana Duška. Poté měl slovo JMB o tom, jak a proč chystali výstavu, nezapomněl pochválit knihovnu za iniciativu. Ředitelka ho doplnila výčtem jeho úspěchů v ČR i zahraničí. Poté přečetla článek Františka Uhra z bulletinu Kruh, v němž skládá hold Miroslavu Kubíčkovi za sbírku Osmizvučí, která má vysokou umě

*Zprava recitátor Pavel Studený, starosta Radim Vetchý. JMB Václav Smejkal,
Linda Netušilová, ředitelka knihovny, Milan Dušek a Jiří Faltus*

*Milan Dušek při rozhovoru s bratry Kubíčekovými
– vpravo Miroslav, vlevo Marcel*

leckou hodnotu. Pavel Studený citlivě zarecitoval několik básní a následoval slavnostní křest, k němuž ředitelka pozvala starostu a JMB.

Tím byl hlavní program vyčerpán a účastníci se mohli občerstvit, což jsem rovněž učinil.

Mimo popovídání s bratry Kubíčkovými mě potěšila účast kolegy Lukáška, známého autora knih pohádek z Orlických hor, s manželkou.

Poděkoval jsem ředitelce Lindě Netušilové za pozvání a odjel z Lanškrouna s dobrým pocitem.

Nesmím zapomenout, že mě potěšila i zpráva Václava Smejkal o několik dní později, že výstava Mezi obrazy byla pro zájem občanů prodloužena.

BLAHOPŘEJEME JOSEFU LUKÁŠKOVI K JUBILEU

JOSEF LUKÁŠEK

Josef Lukášek, PaedDr.

Věk: 69 (15. 2. 2022 -70 let /hrůza jak to letí/)

Povolání: nyní důchodce,
předtím učitel Gymnázia
v Rychnově nad Kněžnou

Bydliště: Bystré v Orlických horách,
předtím 27 let v Dobrušce,
dětství a mládí v Borohrádku

Studia: SVVŠ čili Gymnázium v Holicích,
pedagog. fakulta v Hradci Králové, Přírod. fakulta UP v Olomouci

Rodina: ženatý, dvě vdané dcery, dvě vnoučata

Co se povedlo? Ve školství – finalista soutěže „Zlatý Ámos 2005“

V literatuře – 19 vydaných publikací,

Nejúspěšnější? Asi všechny čtyři díly pohádek

Co mě baví?: Rodina, lidi kolem nás,
Orlické hory – práce v horské službě (37 let)
a propagace našich hor

Vydané publikace:

Vítáme Vás na Bedřichovce, 1993

Průvodce Orlickými horami a Podorlickem, 1994

Pohádky z Orlických hor, 1996, Zvon Praha

Pohádky z Orlických hor 2, Oftis Ústí nad Orlicí

Kačenčina pohádková říše – pohádkové lístečky,
 Dobrovolný svazek obcí Region Orlické hory
Přes Krakonošův revír a Kačenčinu říši, 2005
Rozhledny, vyhlídkové věže a místa dalekých rozhledů v Euroregionu Glacensis,
Kraj mého života Broumovsko, foto Horst Bauer, texty J. Lukášek, 2007
Korunka princezny Kačenky, 2007
Orlické hory a Podorlicko – krajina protkaná barokem
 – fotografie Lubomír Imlauf, texty Josef Lukášek a Jiří Mach, 2007
Orlicko – Kłodzko. Vše a ještě více!, 2007
Večerní povídky v Záměli aneb dobytí hradu Potštejna, 2008, Oftis Ústí nad Orlicí
Rampušák vypravuje aneb příběhy mužů a hor, 2009, Oftis Ústí nad Orlicí
Historické a církevní památky Euroregionu Glacensis, 2010,
Orlické hory a Podorlicko – souznění člověka s přírodou foto: Lubomír Imlauf, texty Josef Lukášek, 2010
Průvodce Orlickými horami a Podorlickem, 2013, 2. aktualizované vydání
Místa plná rozhledů v Euroregionu Glacensis, 2015, 2. aktualizované vydání
Pohádky z Orlických hor – čtvrtá kniha pohádek a vyprávěnek,
 2018, Oftis Ústí nad Orlicí
Voda základ života, 2021, Euroregion Glacensis

JAK FORMAN KE SVĚMU KABÁTU PŘIŠEL

...Přešel čas, Štandera projel se svými koníčky křížem krážem snad celé Čechy. Dovezl zboží i do samotné Vídně, ke dvoru císaře pána a taky jednou musel vézt sklo až do Drážďan v Německu. A zrovínka tam natrefil na partu vorařů z Týniště, kteří se pěkně po svých vraceli podle řeky Labe z Hamburku. To se ví, že voraři si rádi přisedli na formanský vůz a jak Štandera cestou zpátky bral zásilky od města k městu, tak mu chlapi rádi pomohli nakládat i vykládat.

Cesta jim rychleji ubíhala, voraři byli i muzikanti, sem tam si přivydělávali na vesnických tancovačkách, takže bylo i veseleji.

Forman už vyložil posledního voraře, chlapi mu rádi něco přidali na přilepenou, prý pro koně na oves, když je tak hezky táhli, a dovezl poslední náklad do Chocně. Otočil koně a zamířil do Křovic, kde už tenkrát v kolíbce vrískal malinký Pepíček. Cesta ho vedla kolem Tiché Orlice, když tu zahlédl ve větvích vrby cosi podivného.

„Prrr! Ou, stůj!“ zarazil koně a dívá se z cesty dolů k řece. „Co to je? Musím se tam jít podívat. Ale k řece bez lýčeného provazu nepůjdu. Už mi to jednou stálo.“ Sebral z kozlíku lýčenou ohlávku a začal scházet k vodě.

„Co to je? Je to člověk nebo nějaký kus hadru?“ Forman přišel až k vrbě. „To snad není možný, vždyť to je týništský hastrman. Co hastrman? To je už jen hastrmánek, vždyť je z něj úplná sušinka. Jak se tam ale takhle divně zapletl? Že by ho tam připlácla velká voda?“ přemýšlel Štandera a začal pomalu vyplétat vodníka z větví.

„Je vůbec ještě živý? Je úplně vysušený, ten tady musel viset kolik dní,“ říkal si v duchu. Najednou sebou ta ubohá troska cukla a lehce vzdychla.

„Je živý, je živý!“ zakřičel forman a vytáhl hastrmana z křoví. „Teď honem vodu.“ Popadl vodníčka jako nějakou loutku a honem seběhl k Orlici. Chtěl ho posadit na kámen na kraji řeky, ale hastrman mu sjel nohama do vody a zůstal ležet.

„To nic, už jsi trochu namočený, jen počkej, hned ti pomůžu. Táák, trochu vody do dlaní a honem na obličej. No vidíš, už sebou cukáš, ... ještě jednou, hned ti bude líp,“ brebentil šťastný Štandera, když se začal vodník probírat z mrákot.

„Co, co, co se stalo? A co tady děláš, ty mě chceš zase svázat? Jak ses tady vzal? Ne, počkej, tys tady při té velké vodě přece nebyl,“ blekotal vodník.

Štandera ho ještě chvíli opatrně namáčel a vysvětloval mu, jak ho našel a jak byl vysušený.

„Člověče zlatá, tys mně vlastně zachránil život. No ještě štěstí, že jsem tě tenkrát neutopil. Kdo by mě dneska zachránil?“ radoval se vodník. Pomalu sjel celý do řeky a bylo vidět, jak do sebe natahuje vodu všemi póry, jako nějaká obrovská houba.

„Poslouchej, človíčku formanská, ode dneška žádná voda na celém světě neublíží tobě, ani tvým koním. Ale to by bylo málo, přej si, co chceš a pokud to jen trochu bude v mých silách, je to předem splněno.“

Forman se zarazil, najednou nevěděl, co by si přál.

„A víš ty co? Už to mám. Vždycky když prší a já sedím na kozlíku, tak si říkám, že by to bylo fajn, kdyby ta voda po mně sjela, tak jako po vás, hastrmanech. Myslíš, že by to nějak šlo zařídit?“

„Tak úplně přesně to nepůjde, ale něco vymyslím. Kdy zase pojeděš do Chocně?“

„Příští pondělí tam mám jet nakládat.“

„Dobrá, v pondělí se tu zastav. Já tě tu u téhle nešťastné vrby budu čekat.“

Forman se rozloučil s vodníkem, vyškrábal se zpátky na silnici, mlskl na koníčky a vydal se na cestu k domovu a přemýšlel, jak si osud dokáže s lidmi podivně hrát.

Přešel týden a formanský povoz opět zastavil na známém místě.

„Tak, kdo ví, bude mě čekat? Ale jo, hele ho, vodního panáčka. Tamhle na mě mává. Pozdrav tě Pánbůh. Jak se ti daří?“

„Už je všechno v pořádku, ale věru, nebýt tebe, špatně by se mi vedlo.

A tu mám pro tebe dárek. Není to úplně přesně to, co sis přál, ale litovat určitě nebudeš. Tu máš kabát,“ a s těmi slovy podával Štanderovi malý kožený kabátek.

„Počkej, to si děláš snad legraci? Vždyť ten je tak pro nějakého malého kluka.“

„Nic se neboj. Jen si ho zkus navléknout.“ A světe, div se. Ledva se forman pokusil nasunout ruku do rukávu, začal se kabát natahovat a zvětšovat. Během krátké chvíle tu povozník stál v dlouhém kabátě, který dosahoval pomalu až na zem.

„Prosím tě, hastrmánku, co to je? Ten kabát jako by nic nevážil. Taková zvláštní kůže je na něm.“

„To je kůže ze sumce, ta nikdy nepromokne. Voda po tobě sjede jako po nás. O velikost se neboj, ta se už nezmenší. A kdybys náhodou ztloustl,“ uchechtl se hastrman, „tak se zase zvětší. Bude ti vždycky akorát. Aby ses v něm nepotil, podšila ti ho stará vodnice nejjemnějším vrbovým lýčím. A protože věčně sedíš na kozlíku, máš si na něj dát kus ovčí kůže. Pak tě i ta sumčí kůže bude hřát. A tady máš dárek přímo ode mne. Tahle čepice je z té samé kůže. Teď už jen tak lehce nepromokneš.“

Štandera děkoval za vzácné dary, ale vodník ho odbyl, že to nestojí za řeč, že forman mu daroval mnohem víc, že mu vlastně podvkrát daroval život.

A od té doby jezdil forman Štandera ve svém slavném kabátě. Všichni formani mu jej záviděli, protože ať pršelo, jak pršelo, nikdy nepromokl a Štandera seděl na kozlíku v suchu. Ale nikdo nevěděl z jaké je kůže a jak k němu vlastně přišel. Ostatní formani se to nikdy nedozvěděli, ale vy to už teď víte.

Úryvek z pohádky

VE STOPÁCH VELKÝCH POHÁDKÁŘŮ

František Uher

Svoje pohádky má snad každá končina. I pohádkáře. Nejen Krkonoše, ale ani Orlické hory nevyšly naprázdno ani v minulosti, ani v současnosti. Jejich současným pohádkářem se stal Josef Lukášek (15. 2. 1952). Profesi je pedagog, bytostně spjatý s rodným krajem, o čemž svědčí mj. i jeho členství v Horské službě. S pohádkami začal, po vzoru legendárních babiček, nejprve jejich vyprávěním.

Josef Lukášek pravidelně píše pro místní a celostátní periodika. Hloubavý zájem o kraj a život v něm přivedl nejprve Josefa Lukáška k literární činnosti zdánlivě okrajové, a to k psaní turistických průvodců a prací starosvětsky označovaných za vlastivědné. Nutno podotknout, že se autor dokázal oprostít od banalit a komerce. Jednotlivým materiálům dává nový, plastičtější rozměr

a objevný impuls. V roce 1993 vznikl titul „Vítáme vás v Bedřichovce“, který vzbudil značný ohlas.

Následoval „Průvodce Orlickými horami a Podorlickem“ (1994). V roce 2005 vyšla fotograficky bohatě vypravená práce „Přes Krakonošův revír a Kačenčinu říši za přírodními krásami, památkami a relaxací.“ Mezi propagačními materiály je tato práce skutečným skvostem. V roce 2006 završuje působení v této sféře titul „Rozhledny, vyhlídkové věže a místa dalekých rozhledů v Euroregionu Glacensis.“

Práce na výše uvedených titulech přivedla autora ke kronikám a v nich ke zmínkám o nadpřirozených bytostech a jevech. Tedy – k pohádkám. Právě pohádková země je Lukáškově literárně nejbližší. Jako Krkonoše mají svého Krakonoše, Orlickým horám je vlastní Kačenka. Bezmála zapomenutá. Počátkem šedesátých let ji v rozhlasovém cyklu nahradil Rampušaš. Ne zcela náhodně: v Poláckově románu „Bylo nás pět“ vystupuje Rampepurda, pocházející z klasickou literaturou vzpomínané obce Rampuše. Lukášek se však vrátil ke Kačence, aniž by na Rampušaška zcela zanevřel.

V roce 1996 vyšly Pohádky z Orlických hor, jejichž druhé vydání později připravil orlicko-ústecký Oftis, celkový náklad dosáhl závratné výše 10 000 výtisků! Volné pokračování vydal Oftis v roce 2001 jako Pohádky z Orlických hor 2. O ilustrace se postarala výtvarnice Jarmila Haldová. Jen ojediněle se setkáváme s tak absolutním souzněním mezi spisovatelem a výtvarníkem. Josef Lukášek napsal obě knihy čistou, prostou, průzračnou češtinou a v současné době připravuje oběma knížkám mladší sestřičku, patrně nazvanou Pohádky z Orlických hor 3. (Vyšla po otištění původního textu jako „Korunka princezny Kačenky“.)

Zbývá zatím poslední Lukáškově pohádkové dobrodružství, práce navýsost půvabná, překvapující nápadem, obsahem i výpravou. Vyšla jako marketingový projekt svazku obcí, což je samo o sobě počinem ojedinělým. Stejně jako náklad 5 000 výtisků. Výtvarně opět spolupracovala Jarmila Haldová. Jedná se o vskutku líbezný svazek pohádkových lístečků, spjatý sponou názvu Kačenčina pohádková říše (2004). Jednotlivé tuhé listy, vybavené fotografiemi a kresbami znaků devěťadvaceti obcí, uvádějí pohádky s místním koloritem. Nenásilná, vkusná propagace nepostrádá význačný prvek osvětový a ve vztahu k dětskému čtenáři i výchovný.

Reakce téhož autora na novější publikaci

Josef Lukášek je autorem řady originálních turistických průvodců, zba-vených obvyklé holé popisnosti, přes praktickou účelnost představujících drobné literární i výtvarné miniatury. Spoustu nadšených čtenářů (nejen dětských) získal svými pohádkovými knihami, v nichž vytvořil charakterem postavy jakýsi protiklad klasickému českému představiteli dobra, krko-

nošskému Krakonošovi, svébytného pána Orlických hor – Rampušáka. Samozřejmě i nezbytnou ženskou rovnováhu, pohádkovou Kačenku. Třebaže má řadu předchůdců, stal se tak Josef Lukášek jakýmsi nekorunovaným králem pověstí a pohádek z Orlických hor. Dokáže svoje práce proteplít hřejivými paprsky vlídné sounáležitosti a pocitem, že přátelství, pomocná ruka a spravedlnost jsou a mají být naprostou samozřejmostí. Jako nesmírně aktivní muž je členem Horské služby a právě té věnoval knihu, která dostala pohádkovým oparem zastřený název RAMPUŠÁK VYPRAVUJE (Oftis, 2009).

Jedná se o cennou a poutavě napsanou, konkrétními údaji doloženou publikaci o historii a současnosti Horské služby v Orlických horách, zpracovanou s osobitou invencí, strážlivým nadhledem a především poctivým zaujetím pro věc. Právě ten rys je Lukáškovi blízký.

Horská služba? Kdepak zprofanovaný anekdotický bernardýn se soudkem rumu na krku, zachraňující zmrzlé lyžaře! Tvrdá dřina! A nejenom při zimních záchranářských zásazích a preventivní činnosti. V dobách, kdy většina lidí natahuje ruku po koruně za každé zvednutí stébla trávy, působí entuziasmus členů Horské služby až neuvěřitelně. Kde se sejde parta chlapů, spojených stejným zájmem (a nebojme se slova poslání, je plně na místě), tam samozřejmě nebývá o nějakou legraci nouze a je to zřejmé i z některých fotografií. Za úsměvy však nelze nevidět obětavost, ochotu pomáhat, riskovat zdravím i životy. A to jsou dnes skutečně vzácné byliny!

BLAHOPŘEJEME LADISLAVU VONDRÁKOVÍ K JUBILEU

Ladislav Vondrák je notář, básník a textař, samozvaný strážce Střední Evropy v Havlíčkově Brodě a poetických míst U Notáře. Je členem PEN Klubu, prezidentem Notářské komory v Hradci Králové, členem SVČS – oblast Vysočina, Obce spisovatelů.

Bibliografie:

- Když už tě zvů dál, bez obavy vstup (1994)
- Cosí tady kolem zaznělo (1995)
- Ante portas (1996)
- Mysli si, že se ti to zdá (2000)

Neobyčejnosti lásky aneb milostné dopisy se psát mají (2007)
 Tajnospády (2010) včetně varianty Braillovým slepeckým písmem a Taj-
 nospády + (2017)
 Písňové texty k divadelním hrám: Pohádka z pytle, Nos (Goghol – Lhotka)
 Tři veteráni (Werich), Stopařův průvodce po Galaxii (Adams – Lhotka),
 Bouřlivá jarní rána (Kozubová).
 Písňové texty zejména pro Petra Mičolu ASPM (Jana Spáleného SPOLEKTIV)
 Účast ve sbornících:
 Tady a teď (2003)
 Šestnáct východočeských básníků (2008)

LADISLAV VONDRÁK

Otcové

*Občas v mezičasech myslím na tátu
 Nevykonal žádný velký čin
 a nebyl to hrdina
 Nenapsal žádnou báseň
 a nenamaloval obraz
 Jen tiše pozoroval stojící a chodce*

*Bál se nemocí a nechtěl umřít sám
 Po ránu čekal v okně, až půjdu kolem
 Rád naslouchal a nerad se ohýbal
 Hlavně proto
 že si nechtěl rozvazovat boty*

*Byl to jen hodnej chlap
 s vysokým čelem
 A jeho láska byla nenápadná*

*Měl ruce od šmíru
 a kouřil levný Startky
 Taky se mu líbily holky
 ale víno se naučil pít pozdě
 Všechno co je ve mně dobré
 mám od něho
 Jen jsem mu to nestihl říct*

*Píšu slova
 ale boty mám sešlapaný stejně
 Stejně se směju
 a vůbec si nejsem jistej
 Mám ho v sobě
 a proto tahle píseň
 Jako vzkaz a první splátka*

Pachatelé se vracejí

*V posledním sněžném poločase
 sypou svá slova do krmítek
 Nenápadně a tichým hlasem
 tichými tóny oka mžitek*

*Pachatelé se vracejí
 a zpívají jen polohlasem
 a poněkam se ztrácejí
 v poletním volném mezičase*

*Skrývají svoje současnosti
 pod polštáře a pod stínítka
 Doteky mění vzdálenosti
 ale jen zřídka jenom zřídka*

*Pachatelé se vracejí
na stará místa mládí
A řeší tím co nalejí
Co by tak ještě rádi*

*Maskují krev a rány z boje
svírají víru v uzdravení
a tiší svoje nepokoje
Co bylo není není, není*

*Pachatelé se vracejí
hladově česají a ladí
a jejich písně splácejí
to co už asi neuhladí*

*Svět stojí za starou bačkoru
Jen holky se pořád dělaj krásný
To jsou ty tradiční výrobní postupy
No jo
Ale žádný záruční list
Žádný návod k použití*

MARTINA MOUSEOVÁ

NEHODNÁ DCERA SVÉHO RODU

Když se jednoho odpoledne vracela parkem z procházky, všimla si, že kousek od pravého křídla zámku stojí nějaký pomníček. Z části byl zakrytý keři, asi proto si ho do té doby nevšimla. Vydala se to místo prozkoumat.

Strohý pomník z tmavě šedé žuly zastrčený v temném koutě parku byl téměř zarostlý trávou a keři. Musel tam stát spoustu let, protože na něm čas už hodně zapracoval a pomník se povážlivě nakláněl. Na zašlé žule bylo skoro nečitelným zlatým písmem napsáno:

VILEMÍNA CONSTANZE VON MEINSTEIN

A pod letopočty narození a úmrtí stál překvapivý dovětek:

NEHODNÁ DCERA SVÉHO RODU

„Proč nehodná dcera rodu?“ napadlo Terezii, „a proč je pohřbená tady a ne na hřbitově? Takové panstvo tam určitě mělo hrobku. Co asi ta dáma provedla, že je pohřbená tady v neposvěcené půdě. V té době to byl neskutečný trest, takže provinění muselo být značné.“

Terezie se sehnula k pomníku a začala luštit data narození a úmrtí.

„Zemřela hodně mladá,“ říkala si překvapeně, „nebylo jí ani dvacet.“

Terezie stála nad pomníkem a zamyšleně na něj hleděla. Měla pocit, že to jméno už někde četla.

„Vilemína. Tak zvláštní jméno. To jsem musela vidět někde tady. Podívám se do kroniky.“

Byla tak zvědavá, že se hned vydala do knihovny. Prastará kronika byla uložena v prosklené komodě. Terezie ji opatrně přenesla na stolek, sedla si do křesla a začala pomalu obracet stránky. Kroniku si už jednou prohlížela, ale nenašla v ní nic zajímavého, jen dlouhý výčet jmen a letopočtů narození, sňatků a úmrtí.

„Teď to bude zajímavější čtení, když hledám někoho konkrétního.“

Vyhledala období, které bylo uvedené na náhrobku. Chvilí procházela záznamy a najednou našla to, co hledala. Potom snad půl hodiny s námahou luštila zápis psaný starodávným rukopisem.

23. dne měsíce září léta Páně 1658 se hraběti Heinrichu Franzovi von Meinstein a jeho choti Ursule Katharině narodila dcera Vilemína, celým jménem Vilemína Constanze von Meinstein.

Po několika dalších zápisech bylo o té záhadné Vilemině druhá zmínka.

Vilemína Constanze von Meinstein zemřela 8. dne měsíce srpna léta Páně 1678 ve věku nedožitých dvaceti let. Z rozhodnutí církve svatě nebyla k věčnému spánku uložena v posvěcené půdě.

Tím zápis končil.

„No, to jsem se toho dozvěděla!“ zlobila se Terezie, „vlastně je tady napsáno jen to, co jsem četla na náhrobku.“

Terezie vstala, přešla k oknu a snažila se uvědomit si, jestli odsud na náhrobek uvidí. Když se jí podařilo zorientovat se a zahleděla se správným směrem, tak náhrobek našla.

„Ani se nedivím, že se tehdy kronikář neodvážil napsat víc. Asi se stalo něco pro tu dobu nepřijatelného a psát o tom do kroniky svého pána, by mohlo kronikáře stát život,“ běželo jí hlavou, když upřeně hleděla na polorozpadlý náhrobek.

Vrátila se ke stolku a znovu si začala číst ty dva záznamy, které ji tolik zajímaly. Když přiblížila ke kronice oči, všimla si, že mezi řádky druhého zápisu je droboučkým písmem napsáno ještě něco. Písmo ale bylo příliš malé a vybledlý inkoust, ani stáří kroniky k čitelnosti nepřispělo. Terezie si do svého pokoje doběhla pro lupu. Tu si nedávno musela pořídit, protože se jí oči znatelně zhoršily a k operaci se stále nemohla odhodlat. Ani lupa ale nepomohla.

„Tak to zkusím jinak,“ rozhodla se a nečitelný zápis si vyfotila mobilem.

S pocitem, že dělá skoro agentskou práci, si fotku otevřela v notebooku a zvětšila. Kupodivu to pomohlo a z nečitelné šmouhy začala pomalu vystupovat jednotlivá slova. Po další hodině zkoumání a odhadování dokázala přečíst to, co se kronikář odvážil připsat.

Čarodějné rejdy provozovala, se Satanem obcovala, vlastní rukou svůj hanebný život skokem z okna svého pokoje ukončila.

„To je tedy síla! Hraběcí dcera a čarodějnice? To se nedivím, že nesměla být pohřbená na hřbitově. A je s podivem, že ji pochovali vedle zámku,“ Terezie znovu vstala, přešla k oknu a zamyšleně se dívala na náhrobek, „to je tedy hodně temná historie. V tomto domě žila čarodějnice! A obcovala se Satanem! I když si moc nedokážu představit, co to vlastně znamená,“ Terezie se nemohla od pohledu na náhrobek odtrhnout, „žila tady a dokonce je možné, že v tom pokoji, ve kterém mám teď ložnici já.“

Ta představa nebyla moc příjemná. Obývat pokoj, ve kterém bydlela čarodějnice!

„Je to nesmysl!“ okřikla sama sebe, „uběhlo už skoro tři sta let. I kdyby bydlela v mém pokoji, tak se tam od té doby vystříдалa spousta lidí. Byla tady internátní škola, ten pokoj určitě nenechali prázdný.“

Nevidoucímá očima hleděla směrem k náhrobku.

„Co blázním? Vždyť já existenci čarodějnice beru jako fakt. Řeším jen, jestli bydlela v mém pokoji nebo ne. Pěkně to se mnou zamávalo! Stačí jeden starý náhrobek a pár řádků v kronice a můj realistický životní pohled se hned rozplyne.“

Terezie se přinutila k tomu, aby přestala zírat na náhrobek, otočila se od okna, uklidila kroniku a odešla do svého pokoje. Nijak to neplánovala, ale její první kroky vedly k oknu a hned začala pátrat, jestli odsud na náhrobek uvidí. Viděla. Byl přímo pod oknem!

„Asi na něj bude vidět skoro z každého okna,“ snažila se nevyvozovat z toho jakékoliv závěry, „je to stovky let starý příběh a bůhví, jak to vlastně tenkrát bylo. Ta Vilemína mohla být osvěcenější než ostatní a to se v té době nesmělo. Takový člověk byl hned podezřelý z čarodějnictví. A navíc, za tu dobu, co zámek stojí, se tady určitě událo mnohem víc nešťastných i hrůzostrašných příběhů. Toužila jsem po staré budově, ze které dýchá historie. Teď mám, co jsem chtěla, tak z toho nesmím být překvapená. I když musím přiznat, že tak silné oslovení historií jsem skutečně nečekala.“

Terezie se trochu uklidnila a rozhodla se pustit náhrobek i ten zvláštní příběh z hlavy. Když večer ležela v posteli, tak se jí myšlenky na tajemnou Vilemínu stejně vrátily.

„Ale já jsem to jméno už někde viděla, dneska to nebylo poprvé. Kvůli tomu jsem přece šla hledat do kroniky. Ale kdy a kde to bylo?“

Vzpomenout si nemohla. Vzala si knížku a nutila se do čtení. Nešlo to, vůbec se nemohla soustředit. Zhasla lampičku a rozhodla se, že se pokusí usnout. Spánek nepřicházel, převalovala se v posteli a už přemýšlela o prášku na spaní. A najednou si to uvědomila.

„Jasně! Ten starý obraz!“

V ten moment už vstávala z postele.

„Možná bych to měla nechat až na ráno. Jsem tady úplně sama. V noci jsem po zámku ještě nechodila a v obrazárně nesvítí světlo.“

Ale zvědavost byla silnější než opatrnost.

„Jen se tam kouknu a hned půjdu zpátky. Bude to jen chvíle. To zvládnu!“ přesvědčovala sama sebe a už si na mobilu rozsvěcela baterku.

Odvaha ji začala opouštět hned, jak vyšla na chodbu, ale vzdát to nechtěla. Cesta temným zámkem byla úplně jiná než ve dne. Lekala se každého rohu, každého koutu. I parkety na podlaze snad skřípaly mnohem hlasitěji než ve dne. Napjatě se dověkla k obrazárně, pomalu otevřela dveře a posvítila dovnitř.

„Co tam asi tak hledám?“ pomyslela si výsměšně, „rej čarodějnic? Nebo snad Satana?“

I přes ten sebeironický přístup, ke kterému se nutila, byla vrcholně nervózní.

„Klid!“ okřikla sama sebe, „kouknu se a půjdu.“

Opatrně udělala pár kroků do temné místnosti. Obraz, na který se chtěla podívat, byl pověšený až na zadní stěně. Pomalinku procházela místností a měla pocit, že právě zvládá všechny stezky odvahy, které existují. Svítila na zem, před sebe a všude kolem sebe. Moc to nepomáhalo. Ze tmy na ni vystupovaly obrazy a části nábytku. Bylo to více než strašidelné. Konečně byla u toho správného obrazu. Posvítila si na štítek, který byl ve spodní části rámu, a četla: Vilemína Constanze von Meinstein.

„Tak jsem si to pamatovala dobře,“ projelo jí hlavou a posvítila si na obraz. V tu chvíli strnula. Její oči se setkaly s temným pohledem té tajemné dámy z obrazu. To už bylo na Terezii moc. Otočila se a pádila do svého pokoje. Tam se zamkla a zalezla pod peřinu.

Tu noc skoro nespala. Pořád měla před očima obraz, náhrobek i zlověstný zápis v kronice. Znovu a znovu se jí vybavovala slova: svůj hanebný život skokem z okna svého pokoje ukončila.

„Je to jen starý příběh! Nic víc!“ přesvědčovala sama sebe.

Bylo to ale zbytečné, strach v ní stále bobtnal.

Ukázka z nové knížky Martiny Mouseové s názvem ZÁMEK

OBSAH

Zemřel Doc. PhDr. JAN DVOŘÁK, CSc	1
Úvodní slovo předsedkyně Evy Černošové	2
Info o smrti Jana Dvořáka	3
František Uher: Zůstane v naší paměti	3
Jmenování Jana Dvořáka čestným předsedou střediska	3
Bibliografie Jana Dvořáka	4
Marcella Marboe: Kytička pro Jana Dvořáka	6
Lubomír Macháček: Otevřený dopis	11
Marcella Marboe: Panu učiteli s láskou... ..	15
František Uher: Děkujeme, Jane!	16
Milan Dušek: Na slovíčko s Janem Dvořákem	19
Slovo čestného předsedy Jana Dvořáka	22
Šestnáct východočeských autorů humoru (Recenze JD)	23
Byl dům, který nebyl (Povídka JD)	24
František Uher: Klid noci	29
Chodí Pešek okolo (Povídka JD)	29
Lubomír Macháček: Nemůže tomu být jinak	33
Z knih Jana Dvořáka	36
Zaznamenáváme a komentujeme:	41
Jubilea a Nové knihy ve středisku	42
Mezi obrazy JMB v Městské knihovně v Lanškrouně	42
Blahopřání Josefu Lukáškovu k jubileu	44
Blahopřání Ladislavu Vondrákovi k jubileu	49
Martina Mouseová a její nová kniha Zámek	51

KRUH, bulletin Střediska východočeských spisovatelů

Ročník XVIII. – číslo 67 – únor 2022

Odpovědní redaktoři: Milan Dušek, Věra Kopecká, Jana Burčíková,
Kateřina Hájková

Obálka: Jiří Hrabinec, Věra Kopecká

Vytiskl: Grantis Ústí nad Orlicí

Příspěvky do Kruhu 68 zasílejte:

Milan Dušek- Helvíkovice 104, 564 01 (próza)

e-mail: spisovatel@milandusek.cz

Věra Kopecká, 550 01 Křinice 8 (poezie)

e-mail: kopecka.vera@volny.cz

Jana Burčíková, Nové Město nad Metují, Dukelská 484. 549 01 (publicistika)

e-mail: janinamater@seznam.cz

Kateřina Hájková, Písečník 1579, 562 01 Ústí nad Orlicí

e-mail: katerina.hajkova.229@seznam.cz

Uzávěrka příspěvků pro Kruh 68: 27. února 2022

Zveřejněné práce nejsou upravovány bez dohody s autorem.

Pardubice

KRÁLOVÉHRADECKÝ
KRAJ

Číslo vyšlo z předplatného členů a knihoven, které bulletin odebírají.